

Coğrafya Eğitiminde Bir Sınıf Dışı Öğrenme Ortamı: Meram Dere Vadisi (Konya)

Baştürk KAYA*^{ID} Recep BOZYİĞİT^{ID}

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

Makale Bilgisi

Makale Geçmişi

Geliş Tarihi: 12.02.2024

Kabul Tarihi: 11.06.2024

Yayın Tarihi: 31.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Sınıf Dışı Öğrenme Ortamı,
Coğrafya Eğitimi,
Meram Dere Vadisi,
Saha Çalışması

ÖZET

Yapılan bu çalışmanın amacı, yakın çevrede sınıf dışı öğrenme ortamı olarak önerilen Meram Dere Vadisi (Konya) mevkiinde mevcut coğrafi unsurların 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP) kazanımlarıyla ne düzeyde ilişkili olduğunu belirlemektir. Bu çalışma, nitel araştırma özelliği taşımakta olup araştırma deseni doküman incelemesidir. Ayrıca Gezi-gözlem yöntemi uygulanarak saha çalışması yapılmıştır. Araştırma verileri, 2018-CDÖP ve 2022-2023 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığınca orta öğretim ikinci kademe okullarında okutulan 9. 10. 11. ve 12. sınıf coğrafya ders kitaplarından elde edilmiştir. Verilerin analizinde nitel analiz tekniklerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. Kazanımlar 9. 10. 11. 12. sınıf düzeylerinde ve 2018-CDÖP yer alan doğal sistemler, beşerî sistemler, çevre ve toplum ünitelerine göre sınıflandırılmış ve tablolştırılmıştır. Ayrıca ünitelerle ilgili coğrafi beceriler ve değerler de sınıf düzeylerine ve kazanımlara göre gruplandırılmıştır. Araştırma sahasındaki coğrafi unsurlarla ilişkili olarak toplamda 39 kazanımın sahada uygulamalı olarak gözlem yapma ve konuları pratiğe dökme imkânı bulunmaktadır. 10 kazanım ise dolaylı olarak sahadaki unsurlarla ilişkili bulunmuştur. Böylece 49 kazanımın çizdiği çerçevede sahada coğrafi unsurların gözlenmesi, gerçek materyallerin doğada var olduğu şekliyle incelenmesi, birincil derece kanıtların doğrudan arazide kullanılması, sınıf ortamında kullanılmak üzere ders materyallerinin hazırlanması konularında imkân sağlamaktadır. Öğrenciler, sahada yapacakları gözlemler ile mekânsal özellikler, doğal unsurlar, doğal unsurların oluşum süreçleri, insan yaşamı üzerine etkileri gibi doğal sistemler ünitesiyle ilişkili bilgiler edineceklerdir.

An Outdoor Learning Environment In Geography Education: Meram Valley (Konya)

Article Info

Article History

Received: 12.02.2024

Accepted: 11.06.2024

Published: 31.12.2024

Keywords:

Outdoor Learning
Environment,
Geography Education,
Meram Valley,
Field Study

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the extent to which the geographical elements present in the location of Meram Valley (Konya), which is proposed as an outdoor learning environment in the vicinity, are related to the 2018 Geography Course Teaching Program (GDLP) outcomes. This study carries the characteristics of qualitative research and its design is document analysis. Additionally, fieldwork has been conducted applying the travel-observation method. The research data were obtained from the 2018-GDLP and geography textbooks for grades 9, 10, 11, and 12 taught in secondary education second stage schools by the Ministry of National Education in the 2022-2023 academic year. Content analysis, which is among the qualitative analysis techniques, has been used in analyzing the data. Outcomes have been classified and tabulated according to the levels of grades 9, 10, 11, and 12 and the units of natural systems, human systems, environment and society included in the 2018-GDLP. Furthermore, geographical skills and values related to the units have been grouped according to class levels and outcomes. A total of 39 outcomes related to the geographical elements in the research field provide the opportunity to observe and put into practice in the field. 10 outcomes are indirectly related to the elements in

the field. Thus, in the framework outlined by 49 outcomes, observing geographical elements in the field, examining real materials in their natural state, using primary evidence directly in the field, and preparing lesson materials for use in the classroom environment are possible. Students will gain knowledge related to the unit of natural systems, such as spatial features, natural elements, formation processes of natural elements, and their effects on human life, through their observations in the field.

To cite this article:

Kaya, B., & Bozyiğit, R. (2024). Coğrafya Eğitiminde Bir Sınıf Dışı Öğrenme Ortamı: Meram Dere Vadisi (Konya). *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(6), 458-492. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2024.91>

---

*Sorumlu Yazar: Baştürk KAYA, basturkbhk@gmail.com

GİRİŞ

Nüfus artışıyla birlikte hızlanan kentleşme süreci okul ve sınıflardaki öğrenci çeşitliliğini de artırmış bulunmaktadır. Bu nedenle günümüzdeki eğitim çalışmalarının bireysel farklılığı göz önüne alan eğitim şekline daha çok önem verdikleri dikkat çekmektedir. Farklı öğrenme-öğretme ihtiyaçlarını karşılamak için zengin uyarıcılarla donatılmış ortamları kullanmanın daha etkili olduğu bilinmektedir. Söz konusu olan ihtiyaçların karşılanacağı ortam, sınıf ortamı olduğu kadar sınıf dışı okul ortamları da olabilmektedir (Malkoç & Kaya, 2015). Bu bakımdan derslerde öğrenciye görelilik ilkesi kapsamında konuların öğretilmesinde sınıf dışı öğrenme ortamlarının bir yöntem olarak kullanılması önemli hale gelmektedir.

Belirli bilgilerin alındığı ve depolandığı öğrenme ortamları öğrencilerin eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, analiz yapma, sentez oluşturma gibi süreçleri gerçekleştirebilmesi için uygun ortamlar değildir. Bu durumda, öğrenciler için kendilerini rahat hissedebilecekleri ve derinlemesine sorgulama yapabilme imkânı olan öğrenme ortamlarının hazırlanması öğrenmenin istenilen düzeyde gerçekleşmesine imkân sağlayan önemli bir husustur (Ay vd., 2015). Tüm araştırmalar göstermektedir ki, öğrencinin öğrenmeye aktif katılımı, yaparak yaşayarak öğrenme imkanının olduğu, çevresiyle konular arasında ilişki kurabildiği ve sosyal yaşantısı ile bağlantı kurabildiği öğretim anlayışı eğitimde en etkili bir strateji olarak bilinmektedir. Bu stratejinin en etkili bir şekilde uygulanabildiği yöntemlerden birisi de son yıllarda çokça gündeme gelen "*Okul Dışı Eğitim, Sınıf Dışı Eğitim, İnfomal Eğitim*" gibi ifadelerle tanımlanan ve bilginin dış dünyayla temas edilerek alınmasına imkân veren yöntemlerdir (Karadoğan, 2016). Sınıf dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin günlük hayatta karşılaşacakları birçok olayla yüz yüze geldikleri yerlerdir. Bu ortamlar, öğrencilere sınıf ortamında edindikleri teorik bilgilerini gerçek hayatla ilişkilendirme fırsatı sunmaktadır. Kısaca bu ortamlar öğrenilen birçok bilginin somutlaştırıldığı yerlerdir.

Okul dışı öğrenme, öğrencinin öğrenme isteğini artıran, motivasyonunu ve tutumunu geliştiren, öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sunan bir ortam olarak tanımlanabilir. Bunlara ilave olarak okul dışı öğrenmenin amaçları arasında; soyut bilgileri somutlaştırmak, doğayı ve coğrafi mekanları tanımak, insan ve çevre ilişkisi hakkında farkındalık oluşturmak, çevre okuryazarlığı becerisi kazandırmak, sanatsal etkinliklere katılmayı sağlamak ve tarihi eserleri koruma bilinci geliştirmek gibi beceriler yer almaktadır (Aydın, 2020). Okul dışı öğrenme ortamında yapılacak etkinlikler, sınıf içi çalışmalarını tamamlamak ve daha anlamlı hale getirmek amacıyla uygulanabilen planlı ziyaretler olmalıdır. Bu etkinlikler öğrencilerin, soyut unsurları somutlaştırabilmesine, durumların gerçek görünüşleriyle tanınabilmesine ve bilgilerin asıl kaynağından öğrenebilmesine imkân tanımaktadır. Okul dışı ortamlarda gerçekleştirilecek öğrenme etkinlikleri okul, doğa ve toplumu birbiriyle ilişkilendirme fırsatı sunacağından öğrenmenin daha zevkli ve heyecanlı bir hale getirilmesi sağlanacaktır. Bu etkinlikleri düzenlerken planlı, amaçlı ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılmasına dikkat edilmelidir. Öğrenciler bu yöntemle daha karmaşık etkinliklerde görev alıp, analiz, sentez ve tasarım yapma gibi üst düzey beceriler kazanarak çok farklı ve yeni ürünler ortaya çıkarabilirler (Çiftçi & Dikmenli, 2016). Ayrıca öğrenciler bu yöntemin uygulanması ile sürece aktif olarak dahil olacaklarından bilimsel araştırma metodlarını kullanma imkânı bulacaklardır. Böylece gözlem ve sorgulama becerileri de gelişmiş olacaktır.

Çağdaş öğrenme-öğretme faaliyetlerinin yapılabilmesi için öğrencilerin aktif kılındığı etkinliklerin yapılması gerekmektedir. Bu etkinlikler ya sınıf içerisinde ya da dışında farklı mekânlarda yapılabilir. Sınıf dışı etkinlikler, ders süresi dışında, o dersin hedeflerini ya da içeriğini konu alan bireysel veya grupça yapılmasına imkân tanıyan, bazı öğretim tekniklerinin uygulanma fırsatının bulunduğu ve belirli bir süre için planlanmış tüm öğrenme faaliyetlerini içerisine almaktadır (Özgür & Şahin, 2017). Çepni & Aydın (2015) sınıf dışı öğrenmeyi, öğrencilerin içinde yaşadığı toplumu, doğayı

ve dünyayı anlamlandırmalarını ve somut deneyimler kazanmalarını sağlayan bir yaklaşım olarak ifade etmişlerdir. Göksu'ya (2020) göre; sınıf dışı öğrenme ortamları, öğretim sürecinde yaparak-yaşayarak öğrenmeye, öğretimde kalıcılığa, bilgilerin somutlaştırılmasına, konular arası ilişki kurularak pekiştirilmesine ve etkin katılıma imkân sağlayan bir özelliğe sahip olduğundan oldukça önemlidir.

Sınıf dışı öğrenme ortamları, sınıf içerisinde yapılan eğitsel çalışmaların bir alternatif mekân olmaktan başka bu çalışmaları yapmak için deneysel ortam sağlayan imkânların bütünü olarak düşünülmektedir. Sadece sınıf ortamında gerçekleştirilmeye çalışılan eğitsel faaliyetler, öğrencilerin öğretim süreci boyunca hayatilik ilkesinden kopuk olarak yetişmesine, doğal çevreden uzaklaşmasına ve suni bir eğitsel sürece tabi olmalarına neden olmaktadır (Altay & Ünalı, 2021).

Bu açıklamalar çerçevesinde coğrafya tüm özellikleri ile göz önüne alındığında sadece teorik olarak sınıf ortamında öğretilecek bir ders değildir. Coğrafyanın bilgi kaynağı coğrafi yeryüzüdür ve onu oluşturan çok farklı coğrafi unsurlardır. İnsan-mekân ilişkisi, ancak yerinde yani doğal ortamda uygulamalı olarak bu unsurları analiz edilerek açıklanabilir. Bunun için coğrafya öğretiminde teorik derslerle paralel yürütülebilecek yöntem ve tekniklerin uygulamaya konulması gerekmektedir. Bunun için en uygun yöntemlerden birisi sınıf dışı etkinlikler yapmaktır. Coğrafya öğretiminde çok sayıda sınıf dışı etkinlik yapılabilecek öğrenme ortamı bulunmaktadır. Ancak bunlar içerisinde arazi gezileri doğal ortamda coğrafi olay ve olguları gözlem yapma imkânı sunduğundan en çok tercih edilmesi gereken bir yöntemdir.

Coğrafya müfredatının bazı konuları, sınıfta öğretmenin anlattıklarını dinleyerek değil; gözlem yaparak, ortamında yaşayarak, durum, olay ve olguları inceleyerek heyecanlı bir şekilde daha kolay öğrenilebilir. Coğrafya dersleri kapsamında okul dışı öğretim amaçlı kullanılmak üzere çok farklı alanlar (inceleme gezileri, arazi incelemeleri, çevre gezileri, jeolojik alan gezileri, beşerî çevre gezileri, termal alan gezileri, turizm alan gezileri ve bilim müzeleri) etkinlik amaçlı kullanılabilir (Çiftçi & Dikmenli, 2016). Coğrafya öğretiminde laboratuvar şartları araştırmacılar tarafından oluşturulamadığı için olayların kapalı mekân ortamlarında gözleme imkânı bulunmaz. Bundan dolayı coğrafi araştırmalar için coğrafi mekân bizzat laboratuvarın kendisidir. Bu mekân araştırmanın amaç ve kapsamına bağlı olarak fazlasıyla değişken ölçeğe sahiptir. Yani coğrafi yeryüzünün bütününe esas alan bir laboratuvar da çok değişik boyut ve özelliğe sahip sayısız çeşitlilikte coğrafi mekân parçalarının bulunduğu kabul edilmektedir (Garipağaoğlu, 2001). Coğrafya, konularının öğretilmesinde doğrudan katılıma ve daha çok duyu organının kullanılmasına ihtiyaç duyan bir bilim dalıdır. Coğrafya konularının öğrenme sürecinde doğal ortamda bu ihtiyacı karşılayacak ve öğrencinin kendi katılımıyla tecrübe ederek öğrenmesine imkân sunacak çok sayıda coğrafi unsur bulunmaktadır. Bunun için coğrafya derslerinde eğitim amaçlı arazi gezileri bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Coğrafya çalışması, coğrafi bilginin tam olarak araştırılmasını geliştirmek için dünya ile öğrenme arasında yakın bir teması ihtiyaç duyar. Dünyanın özellikleri ve çevresi coğrafya gerçekleriyle yakından bağlantılıdır. Bu nedenle coğrafya bilgisi, araştırma alanındaki tüm gerçeklerle yakından bağlantılı olmalıdır. Coğrafyadaki saha çalışması, coğrafya konusunun tam olarak anlaşılmasını sağlar. Çünkü olgusal anlayış, coğrafya konusunun derinlemesine öğrenilmesini mümkün kılar. Bu öğrenilen coğrafya bilgisi, gerçek yaşam durumlarının ve sorunlarının çözümünde içeriğin aktarılması yoluyla kullanılabilir bir forma dönüşebilir. Ortaöğretim düzeyinde coğrafyanın kelimesi kelimesine anlaşılabilmesi ancak öğrencilerin güncel problem ve durumların çözümüne yönelik saha araştırmaları ve deneyler yapılmasıyla gerçekleşir. Gelecekte gerçek coğrafyacılar olacak ve öğrenilen konuları fiili uygulamaya dönüştürebilecek öğrencilere yatırım yapmak için özellikle ortaöğretim coğrafya müfredatında sürekli olarak uygulamaya yönelik saha çalışmaları yapmak gerekir (Firomumwe, 2019). Saha çalışması coğrafya öğretiminin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Saha çalışmasının takdir edilen faydaları arasında genellikle tüm duyuların devreye girmesinin sağlandığı ve etkilerinin bilişsel

olmaktan öte daha çok bütünsel ve öğrenci odaklı öğrenmeye imkân verdiği söylenebilir (Preston, 2016).

Coğrafya öğretimi tamamen sürdürülebilir kalkınma için gözlem becerilerini ve deneyimsel öğrenmeyi aşıl原因an saha çalışmaları ve saha deneylerine dayanmaktadır. Tanım gereği coğrafyanın bir ders olarak doğası, coğrafya öğretiminin kesinlikle açık havada olması gerektiğini ve iç mekân etkinliklerinin yalnızca alandaki uygulamalı pedagojinin teorik analizi için olması gerektiğini belirtir. Coğrafya, tanımı gereği dünya yüzeyindeki olayların mekânsal düzenlemelerinin açıklamasıdır. Bu yeryüzündeki bir olgunun konum (mekânsal) çalışmalarının, yalnızca konumunu ziyaret ederek ve varlığını mekânsal konum açısından açıklayarak kolayca anlaşılabilmesi anlamına gelir (Firomumwe, 2019). Coğrafyanın laboratuvarı arazi yani doğal ortamdır. Coğrafya konularının öğretiminde yaparak yaşayarak öğrenmeyi destekleyen ciddi kazanımlar sağlayan becerilerden birisi de arazi çalışma becerisidir (Coşkun, 2020). Coğrafya eğitiminde arazi çalışmaları temelde öğrencilerin sınıf ortamında öğrendikleri kavram ve becerilerin gerçek dünyada deneyimlerle desteklenerek, zenginleştirilmesi ve derinleştirilmesi esasına dayanmaktadır (Çalışkan, 2015). Coğrafya eğitiminde arazi çalışmaları sınıf dışı ortamlarda yapılan coğrafi çalışmalardan oluşmaktadır. Coğrafya öğretimi için arazi çalışmaları bilimsel bir laboratuvar çalışmaları özelliği taşımaktadır. Bundan dolayı arazi çalışmaları bir öneri olarak değil, coğrafya dersi öğretim programının yapılması gereken bir parçası olarak ele alınmalıdır. Coğrafya dersi öğretim programı kapsamındaki arazi çalışmaları, öğretmenler tarafından kolay bir şekilde uygulayabilecekleri ve yakın çevrelerinden faydalanabilecekleri doğa ve insana ait unsurları içerecek özellikte tasarlanmıştır (Komisyon, 2006).

Coğrafya öğretimi amacıyla yapılan geziler, coğrafya öğretim programının hedefleri doğrultusunda, herhangi bir yeri ya da orada gerçekleşmiş olayı yerinde görmek ve aynı zamanda onları gerçek ortamlarında doğrudan incelemek amacıyla okul tarafından düzenlenen faaliyetlerdir (Alkış, 2008). Coğrafya öğretiminde geziler, doğal ortamda gözlem yapma amaçlı olarak planlanmalıdır. Coğrafi gözlemler kazanımların sınırladığı çerçevede sınıf içi etkinliklerle uyumlu ve teorik bilgiyi destekler nitelikte tasarlandığında anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesi de sağlanmış olacaktır.

Gözlemin öğretimdeki önemi şu şekilde açıklanabilir: öğrencilerin doğrudan bilgi edindikleri, bilimsel inceleme ve araştırma yapmak için birtakım temel beceri kazandıkları, soyut olarak öğrendikleri bilgilerle somut durumlar arasında ilişkiler kurabildikleri bir yöntemdir. Gözleme dayalı olarak üniteler işlenirken ünitelerle uyumlu olmasına dikkat edildiği takdirde bilgilerin daha kalıcı bir özellik kazanması sağlanmış olur (Ballı, 2009). Gözlemin konusu nesnelere, olgular ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkilerdir. Bir nesnenin doğal ortamında bulunduğu şekliyle incelenilme imkânı olduğu gibi bunlardan sınıf ya da laboratuvar ortamına taşınabilme özelliği olanlarının da okula getirilip incelenmesi gerekmektedir (Karadoğan, 2016).

Coğrafya öğretiminin coğrafya dersleri kapsamında arazi gezilerine önem vermesi gerekir. Coğrafya dersleri için arazi çalışmaları vazgeçilmez özellikte olduğundan hem arazi çalışma becerilerinin gelişmesi hem de pek çok olay ve olgunun yerinde gözlemlenmesi, daha iyi algılanması bakımından çok önemli bir husustur (Aydın & Güngördü, 2016). Okul dışı öğrenme ortamları, eğitim/öğretim programlarında yer alan konular ve kazanımlar bağlamında öğrencilerin kendi bölgelerinin üretim özelliklerini, kültür, sanat ve coğrafi kapasitesini, bitki ve hayvan türlerini, yöresel özelliklerini, oyun ve folklorunu; derslerle birlikte veya ders dışı etkinlik şeklinde yaparak yaşayarak öğrenmelerine imkân sağlamak amacıyla eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştiği yerlerdir (Aydın, 2020). Türkiye, birçok doğal ve beşerî özellik bakımından zengin bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı birçok farklı noktalarda coğrafya ile ilgili arazi çalışmaları yapmak mümkündür. Ancak bu arazi çalışmalarının özellikle ortaöğretim düzeyinde büyük zorlukları olduğundan çok iyi bir şekilde planlanması gerekir. Öncelikle uygun bir arazi seçimi yapmak bu planlamanın temelini oluşturmaktadır. Mümkünse mesafe, süre, maliyet ve kazanım bakımından uygun bir sahanın bulunması birçok avantaj

sağlayacaktır (Tuncer & Pınar, 2023).

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda ve coğrafya dersi öğretim programı (CDÖP) kapsamında yakın çevrede uygulama imkânı sunan Meram Dere Vadisi bir sınıf dışı ortam olarak önerilmiştir. Bu ortamda, ünite konularıyla ve kazanımlarla uyumlu olarak yapılabilecekler örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yakın çevrede sınıf dışı öğrenme ortamı olarak önerilen Meram Dere Vadisi'nde bulunan mevcut coğrafi unsurların 2018-CDÖP kazanımlarıyla ne düzeyde ilişkili olduğunu tespit etmektir. Ayrıca bu çalışma ile coğrafya dersi kapsamında sahada yer alan coğrafi unsurların uygulamaya yönelik potansiyelinin ihtiyacı karşılayıp karşılamayacağını ortaya konulacaktır. Bu kapsamda araştırmaya yönelik olarak aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır:

1- Coğrafya öğretiminde kullanılan başlıca öğretim ilkelerinden olan yakından uzağa ilkesi göz önüne alınarak yakın çevrede yer alan Meram Dere Vadisi'ndeki doğal sistemler, beşerî sistemler, çevre ve toplum ünitelerinde yer alan coğrafi unsurlar ile 2018-CDÖP kazanımları arasında ne düzeyde bir ilişki vardır?

2- CDÖP'da yer alan üniteler kapsamında Meram Dere Vadisi'nin sınıf dışı öğrenme ortamı olarak kullanılmasının avantajları nelerdir?

3-Meram Dere Vadisi'nde konumlanan coğrafi unsurların sarmallık ilkesi kapsamında, 2018-CDÖP'deki kazanımların sınıf düzeylerine göre dağılımı ve ihtiyacı karşılama durumu nedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma özelliğinde olup araştırma deseni doküman incelemesidir. Coğrafya eğitimi kapsamında nitel yöntemlerle yapılan lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde, en çok kullanılan araştırma desenin de doküman incelemesi olduğu tespit edilmiştir (Kayaardı & Bozyiğit, 2023). Ayrıca bu çalışmada gezi-gözlem yöntemi uygulanarak saha çalışması yapılmıştır.

Nitel araştırma, kompleks bir konuyu ayrıntılı bir anlayış haline getirmek için yapılan bir araştırmadır (Creswell, 2013). Belgesel tarama olarak da bilinen doküman incelemesi, var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir. Doküman incelemesi, belli bir amaç doğrultusunda var olan kaynakları bularak, bunları okuma; not alma ve değerlendirme işlemlerini içermektedir (Karasar, 2005). Doküman incelemesi, kısaca yazılı görsel malzemenin toplanarak incelenmeye tabi tutulması olarak da tanımlanabilir (Sönmez & Alacapınar, 2011). Gezi-gözlem yöntemi sınıf içi çalışmaların tamamlanmasına ve daha anlamlı bir hale getirilmesine; bir olay, olgu veya varlığı bulunduğu doğal ortam şartları içerisinde ve bir rehber gözetiminde planlı ve amacına uygun bir şekilde gözlem yaparak, bu olay ve olguların derinlemesine incelenmesi ve bunlarla ilgili değerlendirmelerin yapılmasına imkân sağlayan bir öğretim yöntemidir (Aydın, 2020). Gözlem, gözlem yapan kişinin belli bir olayı, oluşumu ve davranışı tespit etmek, anlamak ve açıklamak amaçlı bir bakış ve dinleyiş ile veri toplama tekniğidir (Karasar, 2016). Gözlem gerçekleştiği ortama göre, doğal ve yapay olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal gözlem, katılımcıların normal zamanlarda içinde buldukları çevrede/ortamda gözlemlendiği gözlem türüdür. Saha çalışmasının söz konusu olduğu gözlem türleri doğal gözleme girer (Öztürk, 2014). Gözleme dayalı arazi çalışmalarının en gelenekseli, en basiti ve en çok kullanılan şekli "bak gör" arazi gezileridir (Çalışkan, 2015).

Saha çalışması ile arazinin yapısı, fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri incelenmiş, sahayla ilgili literatür taraması yapılmış, coğrafi unsurlarla ilgili gözlemsel tespit yapılarak fotoğrafla belgeleme

yoluna gidilmiştir. Mekânsal özellikler bağlamında durum analizi yapılarak programda yer alan coğrafi unsurlarla araştırma sahasında var olan doğal ve beşerî unsurların eşleştirilmesi yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırma sahasında mevcut coğrafi unsurların yapısı ve özellikleri, zamana bağlı olarak meydana gelen değişimleri, mekânsal özellikleri, kazanımlarla uygunluğu, öğrencilerin coğrafi becerileri ve kazanımlara yönelik yeterliliği gibi konular göz önüne alınarak çalışma sürdürülmüştür.

Verilerin Elde Edilmesi

Araştırmadaki verileri, 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı (MEB TTKB, 2018) ve 2022-2023 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığınca orta öğretim ikinci kademe okullarında okutulan 9. 10. 11. ve 12. sınıf coğrafya ders kitaplarından elde edilmiştir. Çalışmada, 2018 coğrafya dersi öğretim programında 9. 10. 11. ve 12. sınıf düzeyinde yer alan toplam 130 kazanım incelenmiş ve toplamda 39 kazanımla ilgili olarak sahada gözlem yapma ve konuları uygulamalı olarak pratiğe dökme imkânının söz konusu olduğu tespit edilmiştir. 10 kazanım ise dolaylı olarak sahadaki unsurlarla ilişki bulunmuştur. Böylece 49 kazanımın çizdiği çerçevede, sahada gözlem yapma ve coğrafi unsurları uygulamalı olarak derslerle ilişkilendirme imkânı vardır.

Bu çalışma, iki yönlü olarak yürütülmüştür. Bir taraftan literatür tarama, coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, coğrafi beceriler, öğrencilere kazandırılması gereken değerler tespit edilmeye ve değerlendirilmeye çalışılırken; diğer taraftan da arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları konuyla ilgili olarak 2022 ve 2023 yılları içerisinde farklı mevsimlerde saha çalışmaları şeklinde yürütülmüştür.

Araştırma verileri için araştırmacılar, 2018 coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımları, ders kitaplarında üniteler bağlamında yer alan konuları ve ders kitapları içerisinde geçen coğrafi unsurlara ait kavramları tespit etmişlerdir. Ayrıca araştırmacıların sahada daha önce gözleme dayalı olarak yaptıkları bilimsel çalışmalar ve bu esnada elde ettikleri veriler de kullanılmıştır. Arazi farklı yönleri ile gözlemlenmiş farklı coğrafi üniteler tespit edilmiş ve bu verilerin kazanımlarla uygunluğu karşılaştırılarak öne çıkan coğrafi unsurlar harita üzerinde işaretlenerek kodlanmış ve gözlem istasyonları oluşturulmuştur. Böylece araştırma sahasında gezi-gözlem rotası ve önemli coğrafi unsurların konumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmacılar özellikle kolay ulaşılabilirlik bakımından belirli bir hat boyunca kısa sürede önem arz eden coğrafi özellikleri ön plana çıkarmışlardır. Daha sonra sahada ayrıntılı gözlem, uygulama ve deney yapma imkânı sunan unsurları tablolaştırarak kullanıcıların imkânları ve ihtiyaçları ölçüsünde faydalanmalarına sunmuşlardır. Saha çalışması ile belirlenen gözlem istasyon noktalarında fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri belirlenerek coğrafya öğretiminin hangi konu ve kazanımlar için gözlem yapılabileceği ortaya konulmuştur.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi genel olarak farklı yazılı dokümanlarda, fotoğraflarda, video ve ses kayıtlarında ayrıca insanlar arasında gerçekleşen çeşitli iletişim şekillerinde de uygulanabilir özellikte bir tekniktir (Berg & Lune, 2019). İçerik analizi bir veya birçok metnin içinde yer alan sözcük, kavram, tema, deyim veya cümlelerin varlıklarını tespit etmek ve onları sayısallaştırmak için kullanılmaktadır (Seggie & Bayyurt, 2015). Herhangi bir içerik analizinde başlıca şu aşamalar bulunur: analiz ünitesini tanımlamak, kategorileri seçmek, materyalleri kodlamak, materyalleri tablo haline getirmek ve materyalleri sunmaktır (Altunışık vd., 2002). Doküman analizi tekniği ile elde edilen veriler uygun analiz tekniği seçildikten sonra analize hazır hale getirilmiştir. Veriler ünite, sınıf düzeyi ve kazanıma göre gruplandırılarak tablolar oluşturulmuştur. Kazanımlar 9. 10.11.12. sınıf düzeylerinde ve 2018-CDÖP’da yer alan doğal sistemler, beşerî sistemler, küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ile çevre ve toplum ünitelerine göre sınıflandırılmış ve tablolaştırılmıştır. Ancak sahada, küresel ortam: bölgeler ve ülkeler isimli üniteyle ilgili kazanım

bulunmamaktadır. Ayrıca ünitelerle ilgili coğrafi beceriler ve değerler de sınıf düzeylerine ve kazanımlara göre gruplandırılmıştır. Böylece elde edilen materyaller yorumlanabilir hale getirilmiş ve belirli bir mantık çerçevesinde sunumları yapılmıştır. Araştırma sahasından toplanan verilerde aynı yaklaşım içerisinde tasnif edilerek kazanımlarla ilişkisi ortaya konulmuştur.

Ayrıca tablolarda yer alan ünitelerin yapısı ve bu yapıya ilişkin açıklamalar (MEB TTKB, 2018) aşağıdaki gibi ifade edilmiştir. 9.1.1. şeklinde ifade edilen kazanımların yapısında yer alan rakamlar içerisinde başta yer alan 9. rakamı sınıf düzeyini göstermektedir. Ortadaki 1 rakamı ise ünite no (numarasını), sondaki 1 rakamı ise kazanım numarasını ifade etmektedir. Ayrıca coğrafi beceriler ve değerlerde aynı mantık çerçevesinde sınıf, ünite ve kazanım numaraları verilerek sunulmuştur. Kazanımlar ilgili yerlerde kısaltılarak (kzm.) şeklinde gösterilmiştir. Tablolarda coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlar ise kalın (bold) yazı tipiyle sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

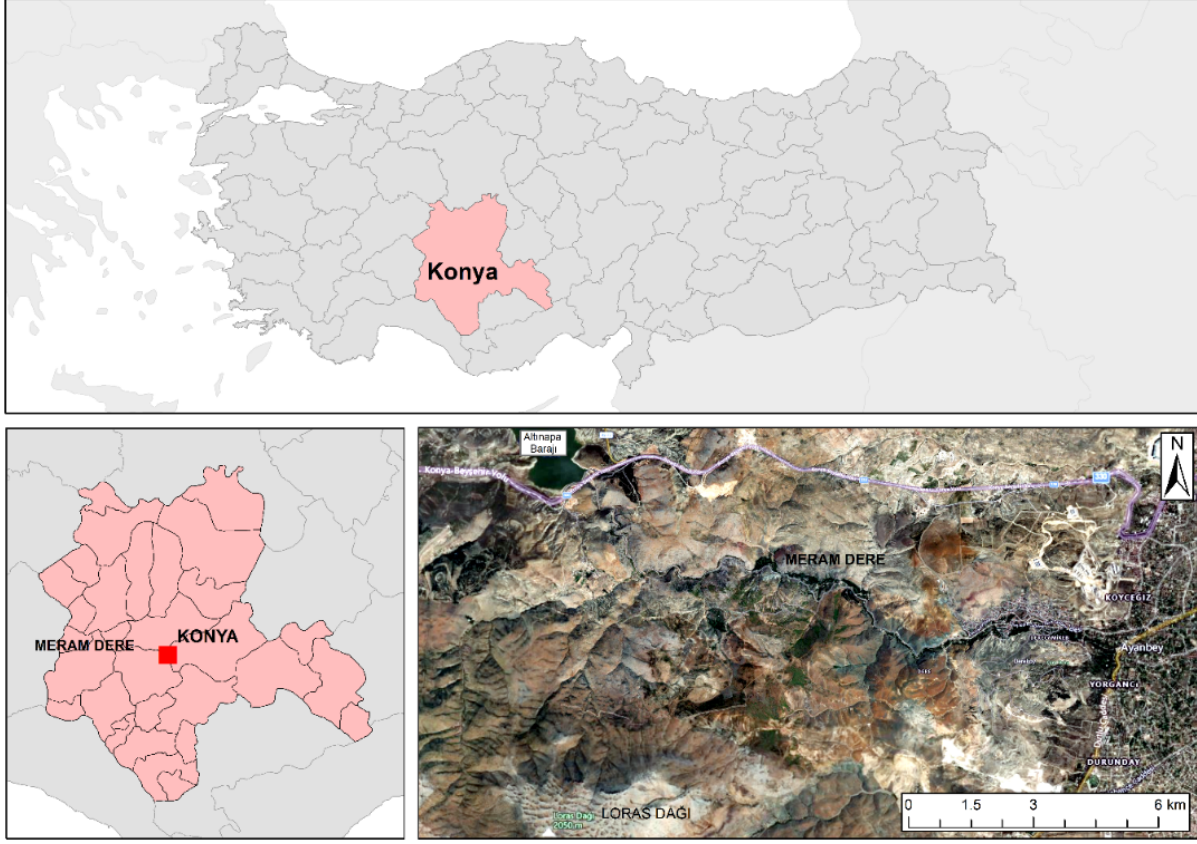
Doküman analizinde geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasında yalnızca dokümanların incelenmesi yerine dokümanların kaynağı ve oluşum şekliyle birlikte yorumlanması, dokümanlardan elde edilen sonuçların farklı kaynaklarla doğrulanması ve gerektiğinde doküman analizi dışındaki yöntemlerin de kullanılması gerekmektedir. Diğer araştırma yöntemlerindeki gibi doküman analizinde de araştırma standartlarına ve etiğe sıkı sıkıya bağlı kalmak gerekmektedir (Sak vd., 2021). Çalışmanın geçerliği için çalışma yöntemi tüm basamakları ile detaylı bir şekilde sunulmalıdır. Ayrıntılı olarak örneklem, veri toplama süreçleri ve analiz aşamalarının sunulması da çalışmanın geçerliğine katkıda bulunabilir (Özkan, 2023). Güvenirlik farklı gözlemciler tarafından olayların (öğelerin) aynı kategoriye bağlanması ya da aynı gözlemcinin aynı kategoriye farklı zamanlarda da ilişkilendirmesidir (Altunışık vd., 2002). Bu bağlamda araştırmanın güvenilirliği Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre, tutarlılık incelemesi ile sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri benzer süreç ve yaklaşımlarla toplanıp, verilerin kodlanması ve kategorize edilmesi sağlanarak yorumlanmış ve sonuca gidilmiştir. Bu çalışmada yukarıdaki literatür bilgileri doğrultusunda doküman analiziyle elde edilen veriler alan uzmanları tarafından değerlendirilmiş, ünite temelinde sınıf düzeyine ve konularına göre tasnif edilerek yorumlamaya uygun hale getirilmiştir. Verilerin ayrıntılı incelemesi yapılarak çalışmanın tüm basamakları sunulmuş ve yorumlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizinden faydalanılarak ortaya çıkan temaların değerlendirilebilmesi için kategoriler oluşturulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya konu teşkil eden Meram Dere Vadisi, farklı coğrafi özellikleri bünyesinde barındırması yanında bu özelliklere kısa süre ve mesafede ulaşılabilirliği ile dikkat çekmektedir. Bu özellikleri ile araştırma sahası, orta öğretim coğrafya dersi öğretim programında yer alan doğal sistemler, beşerî sistemler, çevre ve toplum ünitelerinde yer alan konulara ilişkin birçok örnek içermektedir. Eğitimin her kademesindeki sınıf düzeylerine örnek teşkil eden coğrafi unsurları yerinde görme imkânı sunan araştırma sahası, Konya şehir merkezine yakın bir konumda bulunması ile de birçok avantaj sunmaktadır (Şekil 1). Bunların başında ulaşım kolaylığı, zamandan tasarruf ve güvenlik gelmektedir.

Şekil 1

Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

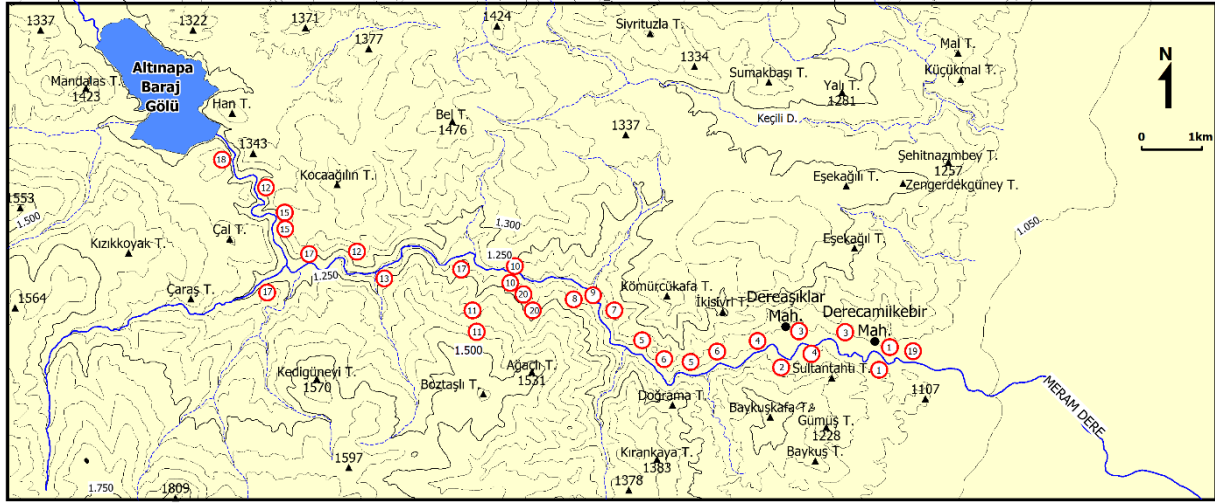

Meram Dere Vadisi'nin coğrafi özelliklerini bir arada görme ve teşhis etmek amacı ile istasyonlar belirlenmiştir (Şekil 2). İstasyonlar, Meram Dere Vadisi boyunca birbirine paralel uzanan akarsu yatağı ve karayolu güzergâhında yer almaktadır. Araştırma sahasında belirlenen istasyonlar, harita üzerinde 1'den 20 ye kadar kodlanarak gösterilmiştir (Şekil 2). Bu unsurların kodları ve kodların ifade ettiği coğrafi unsurlar: 1. Taraça, 2. Peribacaları, 3. Yerleşme (mesken ve eklentileri), 4. Meyve bahçeleri, 5. Volkanik kayaç (ofiolit), 6. Karstik kaynak (Beypınar), 7. Bitki (enklav), 8. Enerji (santral), 9. Turizm (restoran), 10. Eşik (boğaz vadi), 11. Bitki toplulukları (orman, çalı), 12. Gömük menderes, 13. Tarım (arıcılık), 14. Fay (tektonik), 15. Yamaç molozu (fiziksel ayrışma), 16. Akarsu (mevsimlik, sürekli), 17. Akarsu (taşma, aşındırma), 18. Akarsu rejimi, 19. Yerleşme (yazlık ev), 20. Tortul kayaç (kireçtaşı, konglomera). Ayrıca sahada haritada gösterilmeyen doğal, beşerî, çevre ve toplum ünitelerine ait bir çok örnek bulunmaktadır.

Şekil 2

Meram Dere Vadisi'nde, Gözlem Yapılabilecek Coğrafi Unsurların Bulunduğu İstasyonlar (Harita Bozyiğit ve Kaya'ya (2019a) göre yeniden düzenlenmiştir).

Araştırma sahasının coğrafik özellikleri incelendiğinde özellikle coğrafya dersi öğretim programında yer alan ünitelerdeki konularla ilişkili birçok örneği kısa aralıklarla görme imkânının olduğu söylenebilir. Özellikle doğal sistemler ünitesinin hemen her konusuyla ilişkili birçok örnek aynı anda gözlemlenebilir. Beşerî sistemler ünitesi kapsamında yer alan kazanımlar çerçevesinde yerinde gözlem yapma imkânı sunan örnekler, doğal sistemlerle ilişkilendirilerek sınıf dışı öğrenme etkinlikleri yapılabilir. Ayrıca çevre ve toplum ünitesinin kazanımlarına yönelik örnekler de sahada geniş bir şekilde yer almaktadır. Bu örneklerden ön plana çıkan bazı coğrafi unsurlar genel hatlarıyla kısaca aşağıda açıklanmaktadır.

Araştırma Sahasında 2018-CDÖP Kazanımlarıyla İlişkili Coğrafi Unsurlar

Coğrafya biliminin kendine özgü ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkeler, coğrafyayı diğer bilimlerden ayıran temel ilkeler olarak kabul edilmektedir. Dağılım, bağlantı, nedensellik ve karşılaştırma ilkeleri çerçevesinde eğitim öğretim planlandığında saha çalışmaları yani uygulamaya yönelik çalışmalar kaçınılmaz hale gelmektedir. Çünkü coğrafya sadece teorik olarak sınıf ortamında öğretilecek ve öğrenilecek bir ders değildir. Coğrafya, yeryüzündeki doğal ve beşerî olayları insanla ilişkili olarak inceleyen bir bilim dalıdır. Bu bakımdan da yukarıda ifade edilen ilkeler temelinde eğitimin gerçekleşebilmesi için öğrencilerin yaparak yaşayarak ve tüm duyu organlarını harekete geçirecek tarzda bir eğitimin verilmesi coğrafya öğretimi için oldukça önemlidir. Bu bağlamda araştırma sahasında coğrafya biliminin temel ilkeleri olarak kabul edilen dağılım, bağlantı, nedensellik ve karşılaştırma imkânı veren birçok coğrafi unsur bir arada toplu bir şekilde analiz etme fırsatı ortaya çıkmaktadır. Böylece ortaya çıkan sonuçlar kolayca analiz edilebilir düzeydedir. Ayrıca coğrafya öğretiminde kullanılan başlıca öğretim ilkelerinden, yakından uzağa ilkesi, tasarruf (ekonomi) ilkesi, somuttan soyuta ilkesi, sosyalilik ilkesi, hayatiyet ilkesi, aktivite ilkesi, bilinenden bilinmeyen ilkesi gibi öğreneni başarıya ulaştıracak ilkelerin de sahada uygulama ortamının olduğu görülmektedir. Yine coğrafyanın özünü oluşturan mekân ve mekâna ait özelliklerin öğrenilmesi, korunması gibi hususlarda öğrencilerin sorumluluk alması için, coğrafya derslerinde öğrencilere kazandırılması gereken konulardan birisi de değerlerdir. Öğrencilerin ülkesine, çevresine ve toplumun değer yargılarına karşı sorumlu bireyler olarak yetişebilmeleri için bu değerlerin coğrafya derslerinde sıklıkla vurgulanması gerekir. Bunun için sahada gerekli olduğu durumlarda örnek olarak yararlanılabilecek çok sayıda coğrafi unsur bulunmaktadır. Araştırma sahası, Milli Eğitim Programı'nda yer alan ortak becerilerden, problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, bilimsel araştırma becerisi ve karar verme becerileri ile

alana özgü gözlem becerisi, arazi çalışmaları becerisi, harita becerisi, coğrafi sorgulama becerisi, zamanı algılama becerisi, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama becerisi, kanıt kullanma becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi gibi coğrafi becerilerin geliştirilmesine yönelik uygulama ve etkinlik yapma imkânı sunan bir ortam özelliği taşımaktadır. Bu sayılan öğretimsel işlere yönelik sahada yer alan bazı önemli coğrafi unsurları örnek olarak kısaca aşağıdaki gibi tanımlayabiliriz.

Fiziki Coğrafya Özellikleri

Jeolojik Özellikler

Meram Dere Vadisi ve çevresinde yer alan formasyonlar farklı jeolojik devirlerde oluşmuşlardır. Bunlar içerisinde Alt-Orta Trias yaşlı kalker ve dolomitlerin, Meram Dere Vadisi'nin batısı kesimlerinde; Orta Jura-Kretase yaşlı radyolaryalı mikritler ise yine Meram Dere Vadisi'nin kuzey yamaçlarında yer yer parçalı bir dağılışa sahiptir (Şenel & Pehlivan, 2016; Şenel & Dalkılıç, 2016). Üst Kretase-Alt Paleosen yaşlı ofiolitler, Meram Dere Vadisi'nin güney ve kuzey kesimlerinde yüzeylenmektedir (Güyer vd., 1998). Buradaki ofiolitlerin çatlaklarında manyezit çökeltileri yer almaktadır. Ofiolitlerin bazen de kalker ve dolomitik kalkerlerden belirgin tektonik hatlarla ayrıldığı görülmektedir (Fotoğraf 1a-1b). Meram Dere Vadisi'nin muhtelif kesimleri ile vadinin Konya Ovasına açıldığı sahalarda Pleistosen-Holosen yaş aralığında çökelmiş depozitler bulunmaktadır (Fotoğraf 2a). Bu depozitlerin farklı aşınımı sonucunda taraça ve peribacasını andıran oluşumlar meydana gelmiştir (Fotoğraf 2b).

Fotoğraf 1a

Meram Dere vadi yamacında tektonizmaya bağlı oluşmuş eğim atımlı normal fay (Ağaçlı Tepe kuzeyi).

Fotoğraf 1b

Tektonik hatla birbirinden ayrılmış tabaka yüzeyleri. Altta permo-karbonifer yaşlı kalkerler; üstte orta trias-üst jura yaşlı dolomitik kalkerler (Kocaağılın Tepe güneyi).

Fotoğraf 2a

Meram Dere Vadisi'nin kuzey yamacında (Dere Camiikebir Mahallesi), eski akarsu taban seviyesini

gösteren kısmen yuvarlaklaşmış, farklı kayalardan oluşmuş konglomera deposu.

Fotoğraf 2b

Meram Dere Vadisi'nin kuzeye bakan yamacında (Ağaçlı Tepe 1531 m) konglomeratik deponun farklı aşınım sonucu ortaya çıkmış taraça basamakları.

Jeomorfolojik Özellikler

Jeomorfolojik açıdan Meram Dere Vadisi ve çevresini oluşturan arazi; Plato, Meram Dere Vadisi ve etek ovası olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır. Araştırma sahasında yer alan plato sahaları, Üst Pliosen'den başlayarak günümüze kadar ki dönem içerisinde bir taraftan tektonik olaylara, diğer taraftan da erozyonel faaliyetlere maruz kalarak oluşmuştur (Güyer vd., 1998; Karabıyıkdoğan, 2003). Plato yüzeyi incelendiğinde yer yer kıvrımlı ve kırıklı bir yapı göstermektedir. Akarsu ve yüzeysel su erozyonunun etkisiyle şekillenen saha dik yamaçlı vadilerle parçalanmış bir görüntüye sahiptir (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3

Arka planda orta trias-üst jura yaşlı dolomitik kalkerlerden oluşmuş Loras Dağı (2051 m) ve önde farklı litolojik birimler içeren alçak plato sahası üzerinde oluşmuş Meram Dere Vadisi'nin görünümü (Fotoğraf, Bozyiğit ve Kaya'dan (2019a) alınmıştır).

Meram Dere Vadisi önceden Üst Miosen-Alt Pliosen yaşlı formasyonlar üzerinde oluşmuştur. Daha sonra tektonizma ve Eski Konya Gölü'nün denetiminde kalan saha, Konya Gölü'ndeki seviye değişimleri sonucunda yatağına gömülmüştür (Bozyiğit-Kaya, 2019b). Meram Dere Vadisi, Altınapa Barajı'ndan başlayarak öncelikle kuzey-güney (Fotoğraf 4a) yönünde ve daha sonrada batı-doğu istikametinde (Fotoğraf 4b) uzanarak Konya Ovasına ulaşır.

Fotoğraf 4a

Meram Dere, Altınapa Barajı güneyinde kuzey-güney yönünde simetrik bir vadi içerisinde akmaktadır (Kocaağılın Tepe Batısı) (Fotoğraf, Bozyiğit ve Kaya'dan (2019b) alınmıştır).

Fotoğraf 4b

Meram Dere, batı-doğu yönünde uzanan yatağı boyunca oluşmuş gömük menderes ve bükümleri (Kedigüneyi Tepe kuzeyi).

Meram Dere Vadisi'nin güzergahı boyunca gömük menderes (Fotoğraf 4b), eşik sahası (Fotoğraf 5a), taraça (Fotoğraf 5b), peribacası oluşumları ile küçük çaplı mağaralar dikkati çekmektedir (Fotoğraf 6a-b).

Fotoğraf 5a

Meram Dere Vadisi üzerinde oluşmuş eşik sahası (Boztaşlı Tepe kuzeyi).

Fotoğraf 5b

Meram Dere, batı-doğu yönünde uzanan yatağı boyunca oluşmuş alçak taraça yüzeyleri (1 m), (Kedigüneyi Tepe kuzeyi).

Meram Dere Vadisi, Santral Mevkii'nden itibaren doğuya açıldığı sahada tabanlı vadi özelliği gösterir. Bu mevkilerde askıda kalmış alüvyonlarda oluşan taraçalara rastlanmaktadır. Bu taraçalar, alçak ve yüksek konumları ile dikkat çekerler. Alçak taraçalar aktüel akarsu yatağına göre 1 ve 2,5 m seviyelerinde gelişme göstermiştir. Yüksek taraçalar, Derecamiikebir Mahallesi'nde vadinin kuzey yamaçlarında aktüel yataktan 25-30 metrelik seviyelerde parçalı bir şekilde yer almaktadır. Ayrıca vadinin kuzeye bakan yamaçlarında konglomeratik depolar dikkati çekmektedir. Bu depoyu oluşturan birimlerin farklı aşınımı sonucunda peribacası görünümünde yapılar ortaya çıkmıştır (Bozyiğit, 2018).

Meram Dere Vadisi'nde farklı litolojik formasyonlarda gelişme göstermiş küçük çaplı mağaralara rastlanmaktadır. Mağaraların oluşum ve gelişiminde flüviyal ve yeraltı sularının etkileri görülmektedir (Fotoğraf 6a-6b).

Fotoğraf 6a

Ofiolitli karmaşık içerisinde farklı aşınım sonucu oluşmuş küçük çaplı mağara (Ağaçlı Tepe kuzey yamacı).

Fotoğraf 6b

Kalker içerisinde yeraltı suları ve flüviyal süreçlerle şekillenmiş mağara (Kocağalın Tepe güney yamacı).

Meram Dere Vadisi'nde diğer dikkati çeken jeomorfolojik şekiller; birikinti konileri (Fotoğraf 7a) ile fiziksel ayrışma sonucu oluşmuş yamaç molozlarıdır (Fotoğraf 7b).

Fotoğraf 7a

Kömürcü Kafa Tepe Çevresinden kaynağını alan periyodik karakterli derenin, Meram Dere vadi tabanına ulaştığı kesimde oluşmuş birikinti konisi. Koni, kısmen yuvarlaklaş ofiolitli karmaşağa ait çakıllar ile beyaz renkli menyezit cevheri parçaları içermektedir.

Fotoğraf 7b

Meram Dere Vadisi'nde fiziki ayrışma sonucu oluşmuş yamaç molozu (Kocağalın Tepe güneyi).

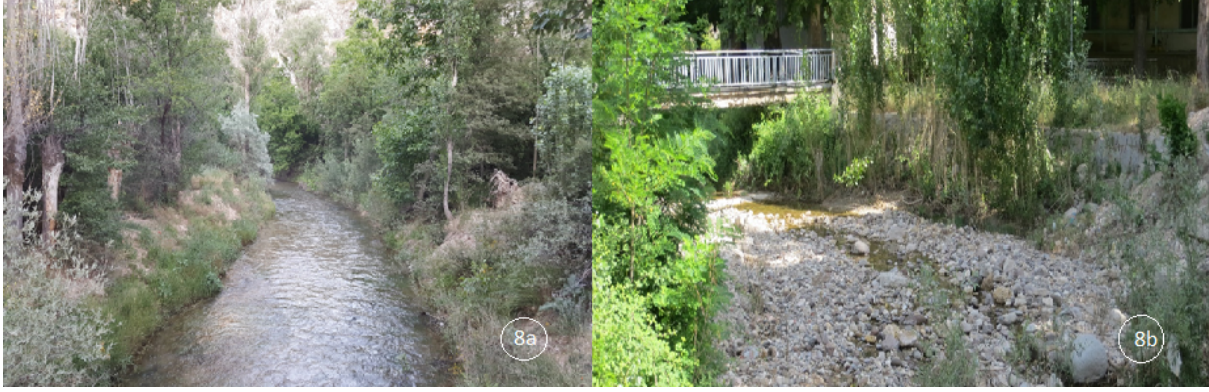
Ayrıca Meram Dere Vadisi'nin doğu kesiminde yer alan alçak plato sahası ve ova tabanı arasında uzanan alüvyon yelpazelerin oluşturduğu etek ovası bulunmaktadır. Bu ovanın oluşum aşamasında flüviyal, tektonik ve limnik süreçlerin etkili olduğu söylenebilir (Bozyiğit & Kaya, 2019b).

İklim ve Hidrografik Özellikler

Meram Dere ve çevresinde az nemli mezotermal, su eksikliğinin yaz mevsiminde ve çok kuvvetli olduğu, okyanus etkisine çok yakın bir iklim tipinin hüküm sürdüğü tespit edilmiştir. Araştırma sahasında yıllık ortalama yağış 340,3 mm, yıllık ortalama sıcaklık ise 11,6°C olarak bulunmuştur. Meram Dere Vadisi ve çevresi kuzey-kuzeydoğu (11,88) ve kuzey (11,75) sektörlü rüzgârların etkisindedir (MGM. 2018; Bozyiğit & Kaya, 2019a).

Meram Dere, kaynağını Aladağ (2339 m), Morbel, Akçal (1846 m) ve İtdişi (1920 m) tepelerinden alır. Meram Dere bu kesimde, Uluçay Deresi adını alır. Dere, doğu ve güneydoğu doğrultusunda bir rota izleyerek Darboğaz, Kışla, Hüyük, Dilekçi, Ulumuhsine, Küçükmuhsine, Kubbe, Sulu ve Han derelerinin sularını da toplayarak Altınapa Baraj Gölü'ne ulaşmaktadır. Baraj Gölü'nden itibaren ise artık Meram Dere adını almaktadır. Meram Dere, Altınapa Barajı'ndan başlayarak öncelikle kuzey-güney yönünde ilerleyip, daha sonra doğuya yönelerek bu istikamette ilerler ve menderesler çizerek ova tabanına ulaşır. Meram Dere, akım özellikleri bakımından doğal bir durum göstermez. Özellikle Altınapa Barajı denetiminde kalan Meram Dere'nin akımı yıl içerisinde bir seviye yükselmesine (Mart-Mayıs) ve bir de seviye alçalmasına (Temmuz-Eylül) maruz kalmaktadır (Fotoğraf 8a-8b). Ayrıca karların erimeye başladığı dönemde (bahar aylarında) bir kabarma, yine yağışların azaldığı dönemde (yaz aylarında) bir seviye düşmesi görülür (Bozyiğit, 2018).

Fotoğraf 8a

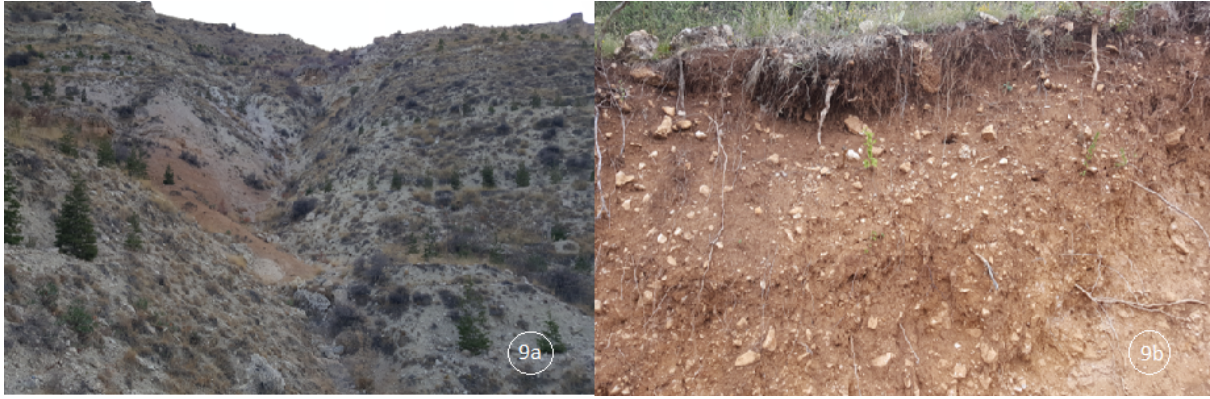
Meram Dere'nin akımı baraj kontrollü bir akarsu özelliği göstermektedir. Baraj sularının akarsu yatağına verildiği aylarda (mart-mayıs) akarsu yatağında su bulunmaktadır.

Fotoğraf 8b

Baraj sularının verilmediği (temmuz-eylül) aylarında akarsu yatağında su bulunmamaktadır.

Toprak Özellikleri

Meram Dere Vadisi ve çevresinde yedi farklı toprak tipi görülmektedir (TKB, 1992). Bu toprak tiplerinden alüvyal topraklar, özellikle akarsu orijinli depozitlerden meydana gelmiştir. Profil özellikleri bakımından çeşitli katların yer aldığı genç ve derin topraklar olarak ifade edilebilir. Alüvyal toprakların Meram Dere Vadisi'nin Konya Ovası'na açıldığı alüvyal yelpazeler üzerinde gelişme gösterdiği görülmektedir. Kolüvyal Topraklar ise alüvyal topraklarla bitişik özellikte olup, alüvyallerle yüksek arazi toprakları arasındaki bölgede konumlanmıştır. Meram Dere Vadi yamaçlarında yer alan kolüvyal topraklarda; alt katlarda bünyenin kaba ve orta unsurlu, çakılların ise kısmen köşeli malzemeden oluştuğu görülmektedir (Fotoğraf 9a). Araştırma sahasında yer alan kırmızımsı kestane rengi topraklar; A, B ve C profilli topraklar olarak dikkat çekmektedir. Kırmızı kestane rengi topraklar orman ve çalı gelişimine ve ayrıca kuru tarım alanı olarak kullanılmaya müsait topraklardır. Kireçsiz kahverengi orman toprakları; Meram Dere Vadisi ve çevresindeki dağlık ve tepelik kesimlerde yayılış göstermektedir. Kırmızımsı kahverengi topraklar, Meram Dere Vadisi'nde ve yakın çevresinde en çok rastlanan toprak tipini oluşturmaktadır. Bu topraklar dalgalı bir plato yüzeyinde A, B ve C profil özelliğine sahip zonal topraklardır (Fotoğraf 9b). Kireçsiz kahverengi topraklar daha çok volkanik ana materyal üzerinde dalgalı bir topografya da görülmektedir. Kahverengi topraklar, Meram Dere Vadisi'nin kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Bu topraklar step bitki örtüsü altında teşekkül etmiş sığ topraklar olarak bilinmektedir. Kumtaşı, çakıltası, kalker ve tüflü ana materyal üzerinde gelişmiş topraklar olarak dikkat çekmektedir (Bozyiğit & Kaya, 2019b).

Fotoğraf 9a

Meram Dere Vadisi Kızlar Kayası Mevkiinde Kolüvyal Topraklar.

Fotoğraf 9b

Doğrama Tepe Mevkii'nde Kırmızımsı Kahverengi Topraklar.

Bitki Örtüsü

Meram Dere Vadisi, sahip olduğu arazi yapısı, toprak özellikleri ve iklimsel faktörlerden dolayı farklı bitki topluluklarının gelişimine ortam oluşturmuştur. Orman, ova stepi, alçak dağ stepi, higrofit bitki toplulukları, çayır ve mera ekosistemleri sahada çeşitlilik oluştururken, hâkim bitki örtüsü çoğunlukla step (bozkır) karakterindedir. Yani sahadaki step varlığı daha çok orman stepi görünümündedir. Bu bitkilerin çoğu tek yıllık otsu bitkilerden oluştuğundan vejetasyon süreleri oldukça kısadır. Haziran ayının on beşinden itibaren çoğu kuruyarak gelişimleri sonlanmış olur. Sahada bitki formu bakımından ağaç, ağaççık, çalı (Fotoğraf 10a) ve otsu bitkiler yer almaktadır. Bazı kesimlerde bozuk orman toplulukları (meşe, ardıç) yer alırken fundalık alanlar da önemli yer kaplamaktadır. Yer yer meşelerden oluşmuş saf yayvan yapraklı bitki toplulukları ortaya çıkarken (Fotoğraf 10b), bazı kesimlerde yayvan yapraklı meşe türleri ile iğne yapraklı ardıç türleri karışık topluluklar oluşturur. Saha, yapısı itibariyle tarımsal faaliyet için uygun alanlara sahip olmamakla birlikte bağ, bahçe tarımına elverişli alanlar mevcuttur. Bir mikroklima özelliği taşıyan araştırma sahası biyoçeşitlilik bakımından zengin bir ortamdır (Fotoğraf 11a-11b). Ayrıca ekolojik özellikleri kültür bitkileri için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Ancak sahadaki tarım yapılabilecek geniş alanlar mevcut değildir. Arazinin yapısı itibariyle de bazı kesimler topraksız olup anakaya yüzeylemiş durumdadır. Özellikle ofiolit ve kısmen de kalker kayaçların yaygın olduğu alanlarda toprak şartları bitki gelişimine uygun ortam oluşturmamaktadır. Tüm bu özellikler sahadaki çok farklı gözlem yapma ortamları oluşturduğundan bitki-toprak, toprak-jeomorfoloji, bitki-jeomorfoloji, bitki-jeoloji, iklim-bitki-toprak vb. konularda yerinde analiz yapma ve ilişki kurma bakımından önemli kanıtlar sunmaktadır. Ayrıca çevre-insan etkileşimini ortaya koyma noktasında sahadaki kayda değer coğrafi unsurlar yer almaktadır.

Fotoğraf 10a

Ağaçlı Tepe kuzey yamacındaki çalılış topluluğu (Ekoton sahası).

Fotoğraf 10b

Ağaçlı Tepe'nin batı kesiminde meşe bitkilerinin oluşturduğu topluluk.

Fotoğraf 11a

*Meram Dere Vadisi'nin güneye bakan yamaçlarında (Kocaağılın Tepe güneyi) bir Akdeniz elementi ve aynı zamanda enklav bir bitki olan Menengiç (*Pistacia terebinthus*)*

Fotoğraf 11b

*Meram Dere Vadisi'nin güneye bakan yamacında (Ağaçlı Tepe) step bitkilerinden olan Kireç İnciotu (*Melica persica*)*

Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Meram Dere Vadisi ve çevresinin beşerî coğrafya özellikleri arasında mahalle yerleşmesi, turizm, madenler, enerji kaynakları ve tarım gibi unsurlar yer almaktadır.

Yerleşme

Meram Dere Vadisi ve çevresinde mahalle ve bu mahalle yerleşmelerine ait yayla yerleşmeleri bulunmaktadır. Vadinin Konya Ovası'na açıldığı kesimde Derecamiikebir ve Dereşiklar mahalleleri yer alır.

Derecamiikebir Mahallesi, Konya şehrinin batısında yer almaktadır (Fotoğraf 12). Mahalle'nin kuzeyinde, Sarayköy; doğusunda, Yorgancı ve Selam; güneyinde, Çayırbağı; batısında, Sefa ve Kızılören Mahalleleri bulunur. Derecamiikebir Mahallesi, 1980 yılına kadar Dere Belediyesi'ne bağlı iken 1980 yılından sonra Dere Belediyesi'nin kaldırılması ile Meram Belediyesi'ne bağlanmıştır. Mahalle nüfusu, her geçen yıl azalmaktadır. Mahallede gevşek yerleşme dokusu hâkimdir. Meskenler çoğunluğu güneye bakan vadi yamacında yer almaktadır. Meskenler çoğunlukla iki katlıdır. Bazıları

avlu içinde (genellikle eski evler), bazılarının avlusu bulunmamaktadır (Fotoğraf 13a,b). Meskenlerde kullanılan yapı malzemesi değişkenlik göstermektedir. Eski meskenlerde taş, kerpiç, yeni meskenler ise tuğla ve briket kullanılmıştır (Bozyiğit, 2018).

Fotoğraf 12

Meram Dere vadi tabanı ve yamacında yer alan Dereci ile Dereci Mahalleleri'nin batıdan görünümü.

Fotoğraf 13a, 13b

Dereci Mahallesi'nde yıkılmaya yüz tutmuş eski bir mesken.

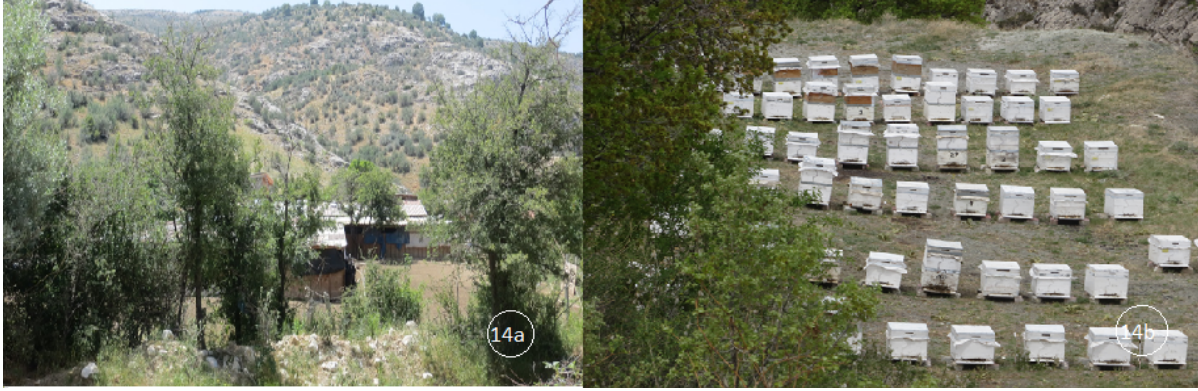
Mahalle sakinlerinin geçim kaynakları arasında tarım ve hayvancılık yer almaktadır. Ancak son yıllarda tarım ve hayvancılıkla uğraşanların sayılarında hızla düşüş yaşandığı gözlenmiştir. Günümüzde mahalle sakinlerinde; sanayici, fabrikatör, sıva ustası, marangozluk gibi mesleklerde çalışanların sayısı oldukça dikkat çekicidir.

Dereci Mahallesi'ne ait Anayası, Çaldağı, Evgaret, Göstenlik, Köseler, İncesu, Eberdes, Pilavcı, Dedemdağı ve Çatalarmut yaylaları bulunmaktadır. Ancak son yıllarda hayvancılık faaliyetinin azalmasına bağlı olarak yaylalar eski önemini kaybetmiştir.

Dereci Mahallesi, Dereci Mahallesi'nin batısında yer alır. Kuzeyinde, Sarayköy; kuzeydoğusunda, Köyceğiz; doğusunda, Yorgancı ve Selam; güneyinde, Çayırbağı; batısında Sefa ve Kızılören Mahalleleri bulunmaktadır. Mahallenin nüfusu son yıllarda azalmaktadır. Dereci Mahallesi göç almaz ama az miktarda göç verir. Giden nüfus eğitim ve iş amaçlı gidenlerdir. Dereci Mahallesi'nde gevşek yerleşme dokusu görülmektedir ve meskenler 2 katlıdır. Meskenlerin bazıları avlu içinde, bazılarının ise avlusu bulunmamaktadır. Mahalle'de bahçe tarımı yapılmaktadır. Daha çok Meram Dere vadi tabanındaki bahçelerde elma, ayva, vişne, kiraz, kayısı, ceviz yetiştiriciliği yapılırken,

yamaç sahalarda buğday, arpa, yulaf tarımı yapılmaktadır. Ağırlıklı küçükbaş olmak üzere hayvancılık yapılır (Fotoğraf 14a). Yaylacılık azalmakla birlikte hala mevcuttur. Belli başlı yaylalar arasında; Salarlı, İncesu, Gasildere, Uzundere, Beste, Dedem, Manastır, Kayısılıdere, Faruğun Kavakları (Fakkavağı), Yazdağı yaylaları dikkati çekmektedir. Az miktarda da arıcılık faaliyeti (Fotoğraf 14b) yapılmaktadır (Bozyiğit, 2018).

Fotoğraf 14a

Meram Dere Vadisi'nde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Fotoğrafta vadi tabanına konuşlandırılmış ağıl yer almaktadır.

Fotoğraf 14b

Farklı bitki türlerini bünyesinde barındıran Meram Dere Vadisi, yöre halkı tarafından arıcılık faaliyetinin yapılmasına neden olmuştur.

Madenler ve Enerji Kaynakları

Meram Dere Vadisi'nin farklı kesimlerinde manyezit cevheri bulunmaktadır (Fotoğraf 15a). Manyezit yatakları henüz işletmeye alınmamakla beraber rezerv durumuna göre zamanla işletilebilir özelliktedir.

Meram Dere Vadisi'nde vadi tabanında konuşlandırılmış Dere Hidroelektrik Santrali bulunmaktadır (Fotoğraf 15b). Santral Ağaçlı Tepe'nin kuzeydoğu kesimindeki vadi tabanında yer alır. Santral, Altınapa Baraj Gölü suları ile çalışmaktadır. Kurulu gücü, 600 kWe'dir.

Fotoğraf 15a

Meram Dere Vadisi'nde ofiolitli melanjin çatlaklarında oluşmuş manyezit damarları.

Fotoğraf 15b

Meram Dere Vadisi tabanında yer alan dere hidroelektrik santrali. Santral, Altınapa baraj suları ile çalışmaktadır.

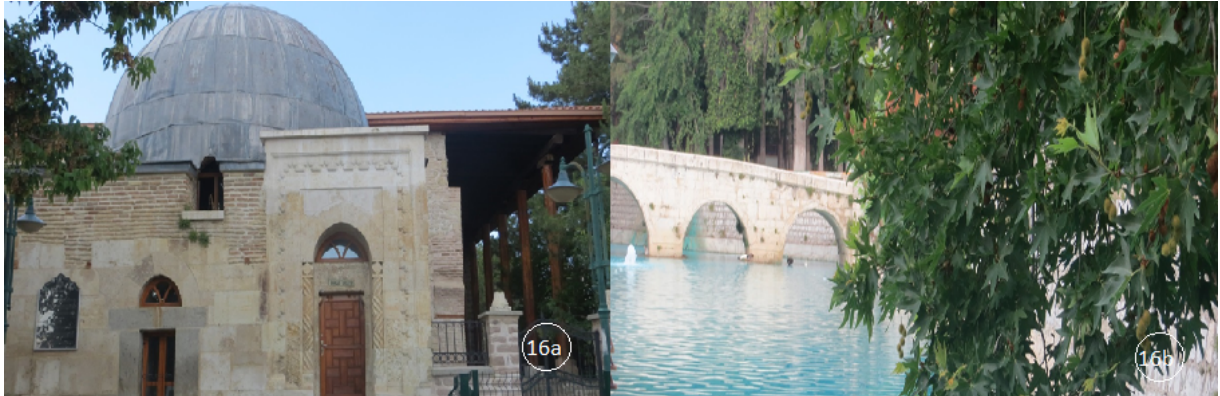
Turizm

Meram Dere Vadisi, bünyesinde taşıdığı tarihi ve doğal miras ile insanları cezbetmektedir. Bu miras içerisinde Meram Köprüsü, Hasbey Hamamı, Tavusbaba Cami ve Türbesi, Hasbey Mescidi, kafe, restoranlar, Meram Bağları, bahçeleri, piknik alanları, anıt ağaçları, Kızlar Kayası, lavanta bahçesi insanların dikkatini çekmektedir. Tarihi miras içinde Tavus Baba Cami, Hasbey Mescidi, Hasbey Hamamı (Meram Hamamı) ve Meram Köprüsü yer almaktadır. Tavus Baba Türbe ve Cami ile Mescit, Meram mesire sahasında yer alır. Cami içi ve girişinde ahşap sütunlar dikkati çekmektedir. Camiinin doğu kesiminde bitişik halde Hasbey Mescidi bulunmaktadır. Hasbey Mescidi, tek kubbeden ibarettir (Fotoğraf 16a). Hasbey Hamamı ise Meram Köprüsü'nün güney başında, dikdörtgen planı ile dikkat çeker.

Meram Köprüsü: Meram Dere üzerinde yer almaktadır. Köprü muntazam kesme taştan yapılmıştır (Fotoğraf 16b). Köprü beş gözlü, batı tarafındaki ayakları üzerinde sivri sel yaranları ve üst kısmında her iki kenarındaki taş bloklardan yapılmış korkulukları ile dikkat çeker. Meram Dere Vadisi'nin Derecamiikebir Mahallesi'ndeki peribacası oluşumları, farklı aşınımına bağlı olarak ortaya çıkmış oluşumlardır. Peribacaları vadinin güney yamacındaki konglomeraların farklı aşınımı sonucunda oluşmuştur. Şekil ve görünüm olarak farklı yorumlara yol açan peribacaları içerisinde Kızlar Kayası görülmeye değer sahalardan birini oluşturmaktadır (Bozyiğit, 2018). Günümüzde Meram Belediyesi tarafından çevre düzenlemesi yapılarak turizme kazandırılan Kızlar Kayası ve çevresi, insanların uğrak yerlerinden biri haline gelmiştir.

Meram Dere Vadisi son yıllarda sayıları hızla artan modern tarzda yapılmış bahçe evleri ile de dikkati çekmektedir. Bahçe evleri daha çok Meram Dere Vadi Tabanı'nda basit, tek katlı bir veya iki odadan oluşmaktadır. Bahçe evleri fonksiyonel olarak yaz aylarında yazlık ev şeklinde de kullanılmaktadır.

Sonuç olarak Meram Dere Vadisi gerek Konya şehrine yakın olması gerekse de farklı özellikleri ile yakın gelecekte bilim turizmi, yürüyüş güzergâhları, mesire alanları ile her geçen gün popülaritesini arttıracığı kanaatindeyiz.

Fotoğraf 16a

Tavus Baba Camii'nin doğu kesimindeki Hasbey Mescidi.

Fotoğraf 16b

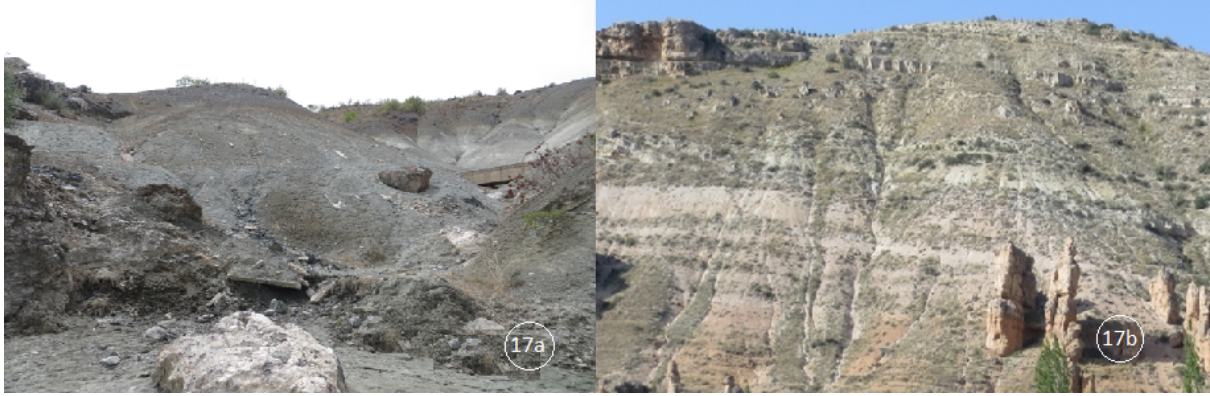
Meram Dere üzerinde kesme taştan yapılmış tarihi köprünün doğudan görünümü.

Çevre ve Toplum

Araştırma sahasında gerek doğal süreçler gerekse insan faaliyetleri sonucu ortaya çıkmış çok farklı çevre sorunları söz konusudur. Bunların bir kısmı litolojik yapıdan bir kısmı klimatolojik ve hidrografik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Yine insanların doğal çevreyi kullanma biçimleriyle ilgili olarak doğal çevrede meydana gelmiş birtakım değişimler söz konusudur. Sahada doğal afet olarak;

heyelan (Fotoğraf 17a), toprak erozyonu (Fotoğraf 17b) önemli bir sorun olarak görülürken kaya düşmesi, çamur akıntısı gibi afet şekilleri de potansiyel olarak mevcuttur. Ayrıca dere yatağında yerleşmenin mevcut olması da muhtemel sel riskine ortam oluşturmaktadır. Bu bağlamda doğal kaynak kullanımının çevresel sonuçlarını sahada görme imkânı bulunmaktadır. Arazi kullanımıyla ilgili farklı uygulamaların olumsuz etkilerini Meram Dere Vadisi'nde görmemiz mümkündür.

Fotoğraf 17a

Boztaşlı Tepe'nin kuzey yamacındaki heyelanlı saha. Heyelan, zaman zaman ulaşım ve hidroelektrik santraline su taşıyan kanallara zarar vermektedir.

Fotoğraf 17b

Meram Dere Vadisi'nin güney yamacında su erozyonu ve etkileri (Kızlar Kayası Mevkii).

Araştırma Sahasında Yer Alan Coğrafi Unsurlarla İlişkili Olarak 2018-CDÖP'da Yer Alan Kazanımlar

Araştırma sahası, birçok açıdan sınıf dışı öğrenme ortamı ve coğrafya laboratuvarı özelliği taşımakta olup bu açıdan farklı niteliklerde öğrenme imkânları sunmaktadır. Bu imkânlar; ünitelere özgü kazanımların uygulamalı olarak öğrencilere öğretilmesi, yaparak yaşayarak tecrübe kazandırması, gerçek materyallerin yerinde gözlenmesi ve örneklerin toplanarak sınıf ortamına getirilmesi, yerinde gözlem yapma imkânı, zengin bir coğrafi çeşitlilik sunması ve birçok coğrafi unsurun örneklerinin sahada yer alması, öğrencilere kazandırılması gereken değerlere özgü etkinlik yapma imkânı, CDÖP'da yer alan coğrafi becerilerin uygulama alanı olarak ifade edilebilir. Ayrıca farklı coğrafi unsurların gözlenmesine ortam teşkil eden istasyonların birbirine yakın olması, ulaşım kolaylığı, merkeze yakınlığı, güvenli olması ve ekonomiklik gibi birçok özellik bakımından da avantaj sağlamaktadır.

Araştırma Sahasında Yer Alan Coğrafi Unsurların 9. Sınıf Coğrafya Dersi Kazanımlarıyla İlişkisi

Araştırma sahasında 2018-CDÖP'da yer alan kazanımlar incelendiğinde, sahadaki coğrafi unsurlarla 9. sınıfta 1 kazanım arasında ilişki kurulmuştur. Bu bir kazanım doğal sistemler ünitesine ait olup beşerî sistemlerle ilgili 2 kazanım sahadaki unsurlarla doğrudan ilişkili olarak yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 9. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlar

9. Sınıf Üniteleri	Sınıf, Ünite, Kazanım (A)	Sınıf, Ünite, Kazanım (B)	Toplam	
			A	B
<i>Doğal Sistemler</i>	9.1.1.		1	
<i>Beşerî Sistemler</i>	9.2.1., 9.2.2.	9.2.3.	2	1

<i>Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler</i>	-	-	-	-
<i>Çevre ve Toplum</i>	9.4.1., 9.4.2.		2	

- A) Coğrafi unsurlarla doğrudan ilişkili kazanımlar.
B) Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlar.

Beşerî sistemlerle ilgi 1 kazanımın ise dolaylı olarak sahadaki coğrafi unsurlarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 9. sınıfta Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesine özgü konularla ilişkili kazanımların sahada örnekleri bulunmamaktadır. Çevre ve toplum ünitesiyle ilgili olarak sahayla ilişkili iki adet kazanım yer almaktadır. 9. sınıfta toplam 5 kazanımın doğrudan, bir kazanımın dolaylı olarak sahadaki örnekleri bulunmaktadır. Bu durum, 9. sınıf konularının özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bu sınıf düzeyinde daha çok coğrafya biliminin gelişim, ilişkili olduğu disiplinler, dünyanın şekli ve hareketleri, koordinat sistemini oluşturan unsurlar, harita bilgisi, atmosfer ve iklim gibi konular doğal sistemler ünitesinde yer aldığından arazi çalışmasına yönelik kazanım sayısı bu sınıf düzeyinde azdır. Sahayla ilişkili olan ve ünitelerde yer alan kazanımların birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir.

Yine sahadaki 2018-CDÖP ünitelerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen coğrafi becerilerinin geliştirilmesine imkân sağlayan uygulama alanlarının da yer aldığı görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 9. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlara Ait Değerler ve Coğrafi Beceriler

9. Sınıf Üniteleri	Değerler, Coğrafi Beceriler, Sınıf, Ünite, Kazanım
<i>Doğal Sistemler</i>	Değerler: Doğa sevgisi (kzm. 9.1.1.), Öz denetim (kzm. 9.1.1.). Coğrafi Beceriler: Coğrafi gözlem (kzm. 9.1.1.), Coğrafi sorgulama (kzm. 9.1.1.), Kanıt kullanma (kzm. 9.1.1.).
<i>Beşerî Sistemler</i>	Coğrafi Beceriler: Arazide çalışma (kzm. 9.2.1.), Coğrafi gözlem (kzm. 9.2.1.), Coğrafi sorgulama (kzm. 9.2.2., 9.2.3.), Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 9.2.2., 9.2.3.), Harita becerisi (kzm. 9.2.3.), Kanıt kullanma (kzm. 9.2.1., 9.2.2.).
<i>Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler</i>	-
<i>Çevre ve Toplum</i>	Değerler: Öz denetim (kzm. 9.4.2.), Doğa sevgisi (kzm. 9.4.2.). Coğrafi Beceriler: Arazide çalışma (kzm. 9.4.1., 9.4.2.), Coğrafi gözlem (kzm. 9.4.1.), Coğrafi sorgulama (kzm. 9.4.1., 9.4.2.), Kanıt kullanma (kzm. 9.4.2.).

Not. Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlara (kzm.) ait değerler ve coğrafi beceriler koyu ve italik olarak verilmiştir.

Öğrencilerin bu becerilerin bir kısmını günlük yaşamda, bir kısmını da gelecekteki meslek hayatlarında kullanabilecekleri söylenebilir. Öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerden kazanımlarla ilişki olanlarda yine yukarıdaki tabloda sunulmuştur.

Araştırma Sahasında Yer Alan Coğrafi Unsurların 10. Sınıf Coğrafya Dersi Kazanımlarıyla İlişkisi

10. sınıf CDÖP’da yer alan kazanımlar incelendiğinde, araştırma sahasında doğal sistemlerle ilişki çok sayıda kazanımın olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 10. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlar

10. Sınıf Üniteleri	Sınıf, Ünite, Kazanım (A)	Sınıf, Ünite, Kazanım (B)	Toplam	
			A	B

Doğal Sistemler	10.1.2., 10.1.3., 10.1.4., 10.1.6., 10.1.8., 10.1.12., 10.1.13., 10.1.14., 10.1.15., 10.1.16., 10.1.17.	10.1.5., 10.1.7., 10.1.11.	11	3
Beşerî Sistemler	10.2.6., 10.2.11.	10.2.5., 10.2.6.	2	2
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	-	-	-	-
Çevre ve Toplum	10.4.1., 10.4.2., 10.4.3., 10.4.4.		4	

A) Coğrafi unsurlarla doğrudan ilişkili kazanımlar.

B) Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlar.

Bu kazanımlardan 11 tanesi doğrudan, 3 tanesi de dolaylı olarak ilişkilidir. Çünkü 10. sınıf doğal sistemler ünitesinde; dünyanın yapısı ve oluşum süreci, su kaynakları, topraklar ve bitkiler gibi bölümler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bölümlere ait konularla ilgili olarak doğal ortamda gözlem yapma imkânı söz konusudur. Araştırma sahasında; jeolojik özellikler, iç kuvvetler, dış kuvvetler, kayaçlar, yüzey şekilleri, toprak özellikleri, bitki toplulukları gibi konularla ilgili olarak gözlem yapmaya uygun örnekler yer almaktadır. Başka bir ifadeyle 10. sınıf doğal sistemler ünitesinde yer alan bölümlerle ilgili birçok konu ve konuyla ilişkili temel kavramları sahada gerçek materyaller kullanarak, yani yaparak yaşayarak bilgi edinme yoluyla öğrenme imkânı söz konusudur. Böylece öğrencilerde daha çok duyu organının kullanılması sağlanarak ve gezilerden edinilen yaşantılar yoluyla öğrendikleri bilgiler kalıcı hale gelecek ve hatırlanması daha kolay olacaktır. Yine sahada beşerî sistemlerle ilgili 2 adet kazanım doğrudan ve 1 adet kazanımında dolaylı olarak coğrafi unsurlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle nüfusun dağılışı, nüfusun dağılışını etkileyen faktörler, ekonomik faaliyetler ve ekonomik faaliyetler üzerine etki eden faktörler, yerleşme gibi birçok konuyu yerinde inceleme imkânı olduğundan bu konuları coğrafi unsurla ilişkilendirme potansiyeli de mevcuttur. 10. sınıf çevre ve toplum ünitesinde araştırma sahasındaki coğrafi unsurlarla uyumlu 4 adet kazanım yer almaktadır. Özellikle çevre ve toplum ünitesinin afetler bölümünde yer alan kazanımlara ilişkin örnekleri, araştırma sahasında yerinde inceleme imkânı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları afetlerin oluşum şekilleri, afetlerin etkileri, korunma yöntemleri gibi konular olup sahada bu örneklerle öğrencilere bilgi verilebilir.

Ayrıca aşağıda tablo halinde verilen değerler ve becerilerle ünitelerdeki kazanımlar arasında ilişki kurulduğunda öğrencilerin günlük hayatta ve meslek hayatlarında sahip olmaları gereken yetkinliğe de ulaşmış olacaklardır (Tablo 4).

Tablo 4

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 10. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlara Ait Değerler ve Coğrafi Beceriler

10. Sınıf Üniteleri	Değerler, Coğrafi Beceriler, Sınıf, Ünite, Kazanım
Doğal Sistemler	Değerler: Sorumluluk (kzm. 10.1.11. , 10.1.14.), Vatanseverlik (kzm. 10.1.14., 10.1.17.). Coğrafi Beceriler: Arazide çalışma (kzm. 10.1.4., 10.1.6., 10.1.13., 10.1.14.), Coğrafi gözlem (kzm. 10.1.4., 10.1.3., 10.1.6., 10.1.13.), Coğrafi sorgulama (kzm. 10.1.3., 10.1.5. , 10.1.11. , 10.1.15.), Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 10.1.2., 10.1.3., 10.1.5. , 10.1.6., 10.1.7. , 10.1.12.), Harita becerisi (kzm. 10.1.8., 10.1.13., 10.1.16., 10.1.17.), Kanıt kullanma (kzm. 10.1.2., 10.1.4., 10.1.7. , 10.1.13., 10.1.14., 10.1.15., 10.1.16., 10.1.17.). Zamanı algılama (kzm. 10.1.2.).
Beşerî Sistemler	Değerler: Saygı (kzm.10.2.9.), Yardımseverlik (kzm.10.2.9.). Coğrafi Beceriler: Coğrafi sorgulama (kzm. 10.2.9. , 10.2.11.), Harita becerisi (kzm. 10.2.6.), Kanıt kullanma (10.2.11.).
Küresel Ortam: Bölgeler	-

ve Ülkeler

Çevre ve Toplum

Değerler: Sorumluluk (kzm. 10.4.4.).
Coğrafi Beceriler: Arazide çalışma (kzm. 10.4.3.), Coğrafi gözlem (kzm. 10.4.3.), Coğrafi sorgulama (kzm. 10.4.1., 10.4.2., 10.4.4.), Harita becerisi (kzm. 10.4.1., 10.4.2., 10.4.3.).

Not. Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlara (kzm.) ait değerler ve coğrafi beceriler koyu ve italik olarak verilmiştir.

Araştırma Sahasında Yer Alan Coğrafi Unsurların 11. Sınıf Coğrafya Dersi Kazanımlarıyla İlişkisi

Araştırma sahasında 11. sınıf coğrafya dersi ünitelerinden olan doğal sistemler ünitesiyle ilişkili 4 kazanıma ait coğrafi unsurun olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 11. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlar

11. Sınıf Üniteleri	Sınıf, Ünite, Kazanım (A)	Sınıf, Ünite, Kazanım (B)	Toplam	
			A	B
<i>Doğal Sistemler</i>	11.1.1., 11.1.2., 11.1.3., 11.1.4.		4	-
<i>Beşerî Sistemler</i>		<i>11.2.15., 12.1.17., 12.2.18.</i>		3
<i>Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler</i>	-	-	-	-
<i>Çevre ve Toplum</i>	11.4.1., 11.4.2., 11.4.3., 11.4.5., 11.4.6.		5	-

A) Coğrafi unsurlarla doğrudan ilişkili kazanımlar.

B) Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlar.

Doğal sistemler ünitesinin 1. bölümünü oluşturan ekosistemlerin özellikleri ve işleyişi konularına ilişkin biyoçeşitlilik, ekosistemlerin unsurları, enerji akışı, madde döngüleri ve ayrıca su ekosistemlerini (akarsu ve göl ekosistemleri) kapsayan örnekler sahada mevcuttur. Bu konuda analiz yapma, değerlendirme, örneklendirme, çıkarımda bulunma ve bu unsurların önemini ve işleyişini anlama gibi birçok bilgi edinilebilir. Sahada beşerî sistemler ünitesiyle ilişki olarak 3 adet dolaylı kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar daha çok beşerî sistemler ünitesinin 3. bölümü olan ekonomik faaliyetler ve doğal kaynaklarla ilişkilidir. Yani tarım, madenler ve enerji kaynakları ile ilgili bu kazanımlar sahadaki coğrafi unsurlarla ilişkili olarak ön plana çıkmaktadır. Sahada küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesiyle ilgili kazanım bulunmazken, çevre ve toplum ünitesiyle ilişkili 5 adet kazanım yer almaktadır. Bu ünite; çevre sorunları ve türleri, madenler ve enerji kaynaklarına ait kullanımın çevresel etkileri, doğal kaynak kullanımının çevresel etkileri, arazi kullanımının çevresel etkileri, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi konuları kapsamaktadır. Doğan ve Keleş'e (2020) göre, çevre sorunlarının sebebi temelde insan kaynaklı etkinliklere dayanmaktadır. Çevre sorunlarının çözümü, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi de yine insan etkinlikleriyle ancak mümkün olabilecektir. Bunun için insanların çevreye karşı olumlu yönde davranış geliştirmeleri ve yine bu sorunların çözümü için çocuklara ve gençlere iyi bir çevre eğitimi vermek gerekir.

Bu bağlamda çevre sorunlarının sebepleri, madenlerin ve enerji kaynaklarının çevre üzerindeki etkileri, arazi kullanımı, çevre sorunlarının oluşum süreçleri gibi konuları sahada gözleme imkânı sunan birçok coğrafi unsur yer almaktadır.

Öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerden, sorumluluk, özdenetim, doğa sevgisi, vatanseverlik konularında davranış geliştirmelerine yönelik uygulamaların ve etkinliklerin yapılabilmesi ortamı söz konusudur (Tablo 6).

Tablo 6

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 11. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlara Ait Değerler ve Coğrafi Beceriler

11. Sınıf Üniteleri	Değerler, Coğrafi Beceriler, Sınıf, Ünite, Kazanım
<i>Doğal Sistemler</i>	Değerler: Sorumluluk (kzm. 11.1.1, 11.1.4.), Öz denetim (kzm. 11.1.1.), Doğa sevgisi (kzm. 11.1.1.), Vatanseverlik (kzm. 11.1.4.) Coğrafi Beceriler: Arazide çalışma (kzm. 11.1.4.), Coğrafi gözlem (kzm. 11.1.1.), Coğrafi sorgulama (kzm. 11.1.2., 11.1.3., 11.1.4.), Harita becerisi (kzm. 11.1.1.), Kanıt kullanma (kzm. 11.1.1., 11.1.3.).
<i>Beşerî Sistemler</i>	Coğrafi Beceriler: Coğrafi sorgulama (kzm. 11.2.18.), Harita becerisi (kzm. 11.2.17.), Tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama (kzm. 11.2.17.).
<i>Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler</i>	-
<i>Çevre ve Toplum</i>	Değerler: Sorumluluk (kzm. 11.4.3.). Coğrafi Beceriler: Arazide çalışma (kzm. 11.4.5.), Coğrafi gözlem (kzm. 11.4.2., 11.4.5.), Coğrafi sorgulama (kzm. 11.4.1., 11.4.3.), Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 11.4.6.).

Not. Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlara (kzm.) ait değerler ve coğrafi beceriler koyu ve italik olarak verilmiştir.

Yine coğrafi gözlem, coğrafi sorgulama, harita becerisi, arazide çalışma becerisi, kanıt kullanma becerisi gibi becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunacak çok yönlü etkinliklerin yapılabileceği ön görülmektedir.

Araştırma Sahasında Yer Alan Coğrafi Unsurların 12. Sınıf Coğrafya Dersi Kazanımlarıyla İlişkisi

2018-CDÖP' yer alan coğrafya ünitelerinden 12. sınıfa ait doğal sistemler ünitesinde 2 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlara yönelik sahada gözlem yapmaya uygun örnekler yer almaktadır. Bu kapsamda; sel ve taşkın, kuraklık, şiddetli yağışların olası etkileri, çölleşme eğiliminin nedenlerine yönelik uygun ve açıklayıcı örnekler bulma imkânı sahada potansiyel oluşturmaktadır. Beşerî sistemler ünitesiyle ilgili 4 kazanım doğrudan, 1 kazanımda dolaylı olarak sahadaki coğrafi unsurlarla ilişkilidir (Tablo 7).

Tablo 7

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 12. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlar

12. Sınıf Üniteleri	Sınıf, Ünite, Kazanım (A)	Sınıf, Ünite, Kazanım (B)	Toplam	
			A	B
<i>Doğal Sistemler</i>	12.1.1., 12.1.2.		2	-
<i>Beşerî Sistemler</i>	12.2.3., 12.2.7., 12.2.15., 12.2.16.	12.2.8.	4	1
<i>Küresel ortam: Bölgeler ve Ülkeler</i>	-	-	-	-
<i>Çevre ve Toplum</i>	12.4.1. 12.4.4.	-	2	-

A) Coğrafi unsurlarla doğrudan ilişkili kazanımlar.

B) Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlar.

Bunlar; nüfus, yerleşme, ekonomik faaliyetler, ulaşım ve turizm potansiyeliyle ilgili kazanımlardır. Sahada çevre ve toplum ünitesi ile ilişki 2 kazanım bulunmaktadır. Doğal çevrenin sınırlılığı, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditler gibi konular saha çalışmalarlarıyla pekiştirilecek örnekler içermektedir.

Ayrıca Meram Dere Vadisi sorumluluk ve doğa sevgisi gibi değerler ile değişim ve sürekliliği

algılama, coğrafi sorgulama, zamanı algılama gibi birçok becerinin öğrencilere kavratılmasında uygulama imkânı sunmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8

Sahadaki Coğrafi Unsurlarla İlişkili 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı 12. Sınıf Ünitelerinde Yer Alan Kazanımlara Ait Değerler ve Coğrafi Beceriler

12. Sınıf Üniteleri	Değerler, Coğrafi Beceriler, Sınıf, Ünite, Kazanım
<i>Doğal Sistemler</i>	Değerler: Sorumluluk (kzm. 12.1.2.). Coğrafi Beceriler: Coğrafi gözlem (kzm. 12.1.1.), Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 12.1.2.), Kanıt kullanma (kzm. 12.1.1.), Zamanı algılama (kzm. 12.1.2.).
<i>Beşerî Sistemler</i>	Coğrafi Beceriler: Coğrafi sorgulama (kzm. 11.2.7., 11.2.15., 11.2.16.), Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 12.2.3.), Tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama (kzm. 12.2.15., 12.2.16.).
<i>Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler</i>	-
<i>Çevre ve Toplum</i>	Değerler: Doğa sevgisi (kzm. 12.4.1.), Sorumluluk (kzm. 12.4.2.). Coğrafi Beceriler: Coğrafi gözlem (kzm. 12.4.1.), Harita becerisi (kzm. 12.4.4.), Zamanı algılama (kzm. 12.4.4.).

Not. Coğrafi unsurlarla dolaylı ilişkili kazanımlara (kzm.) ait değerler ve coğrafi beceriler koyu ve italik olarak verilmiştir.

Sınıf dışı öğrenme ortamı olarak önerilen Meram Dere Vadisi, 2018 CDÖP’da yer alan ünite ve konular kapsamında tasarlanmış kazanımlarla uyumlu çok sayıda coğrafi unsuru da bünyesinde barındırmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9

Araştırma Sahasında Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Ünitelerdeki Konularla İlişkili Gözlem Yapılabilecek Coğrafi Unsurlardan Bazıları

Kayaçlar	Dış kuvvetler	Topografik şekiller	Hidrografik özellikler	Doğal afetler	Toprak özellikleri
<i>Kayaç</i>	<i>Çözünme</i>	<i>Karstik</i>	<i>Su döngüsü</i>	<i>Kütle</i>	<i>Toprak profili</i>
<i>Magmatik kayaç</i>	<i>Dış kuvvetler</i>	<i>şekiller</i>	<i>Baraj (yapay göl)</i>	<i>hareketleri</i>	<i>Humus</i>
<i>Tortul kayaç</i>	<i>Taşınma</i>	<i>Antiklinal</i>	<i>Akarsu yatağı</i>	<i>Erozyon</i>	<i>Horizon</i>
<i>Yüzey kayaçları</i>	<i>Fiziksel ayrışma</i>	<i>Senklinal</i>	<i>Akarsu havzası</i>	<i>Su erozyonu</i>	<i>Alüvyal topraklar</i>
<i>Tabakalı kayaç</i>	<i>Kimyasal ayrışma</i>	<i>Fay</i>	<i>Su bölüm çizgisi</i>	<i>Yağmur damlası erozyonu</i>	<i>Kolüvyal topraklar</i>
<i>Serpantin</i>	<i>Biyolojik ayrışma</i>	<i>Jeolojik zamanlar</i>	<i>Akım (debi)</i>	<i>Oluk erozyonu</i>	<i>Kumlu çakıllı topraklar</i>
<i>Ofiolit</i>		<i>Lapya</i>	<i>Düzensiz rejim</i>	<i>Oyuntu erozyonu</i>	<i>topraklar</i>
<i>Kalker</i>		<i>Dolin</i>	<i>Karstik kaynak</i>	<i>Yüzey akışı</i>	<i>Zonal topraklar</i>
<i>Konglomera</i>		<i>Vadi</i>	<i>Alüvyal taraça</i>	<i>Doğal erozyon</i>	<i>Intrazonal topraklar</i>
		<i>Eşik</i>	<i>Gömük</i>	<i>Hızlandırılmış erozyon</i>	<i>Azonal topraklar</i>
		<i>Geniş tabanlı vadi</i>	<i>menderes</i>	<i>Heyelan</i>	<i>topraklar</i>
		<i>Taraça</i>	<i>Kaynak</i>	<i>Kaya düşmesi</i>	<i>Toprak horizonları</i>
		<i>Peri bacası oluşumu</i>	<i>Akarsu</i>	<i>Çamur akıntısı</i>	<i>Kahverengi topraklar</i>
		<i>Aşınım yüzeyi</i>	<i>Menderes</i>		<i>Toprak tekstürü</i>
		<i>Plato</i>			<i>Toprak strüktürü</i>
		<i>Birikinti konisi</i>			<i>Killi toprak</i>
					<i>Kumlu toprak</i>
Topografik özellikler	Bitki coğrafyası	Bilim alanları	Madenler ve Enerji	Beşerî faktörler	Yerleşme
<i>Dağların uzanış yönü</i>	<i>Ağaç topluluğu</i>	<i>Jeomorfolojik özellikler</i>	<i>Hidroelektrik enerjisi</i>	<i>Göç</i>	<i>Mesken tipleri</i>
<i>Eğim</i>	<i>Çalı topluluğu</i>	<i>Hidrografik özellikler</i>	<i>Manyezit</i>	<i>Birincil ekonomik faaliyetler</i>	<i>Mahalle yerleşmesi</i>
<i>Bakı</i>	<i>Step</i>	<i>Toprak özellikleri</i>			<i>Yayla yerleşmesi</i>
<i>Yükseklik</i>	<i>Topluluğu</i>	<i>Toprak özellikleri</i>			<i>Ulaşım</i>
<i>Sirt</i>	<i>Mera bitkileri</i>				

<i>Yamaç</i>	<i>Biyçeşitlilik</i>	<i>Bitki</i>	<i>Turizm</i>	<i>Toplu</i>
<i>Doruk</i>	<i>Çayır</i>	<i>coğrafyası</i>	<i>Avcılık</i>	<i>yerleşme</i>
<i>Etek</i>	<i>Bitkileri</i>	<i>Tarihi</i>	<i>Hayvancılık</i>	<i>Doğrusal</i>
<i>Boğaz</i>	<i>Hidrofit</i>	<i>faktörler</i>	<i>Madencilik</i>	<i>yerleşme</i>
	<i>bitkiler</i>	<i>Jeolojik</i>	<i>Bahçecilik</i>	<i>Planlı</i>
	<i>İğne yapraklı</i>	<i>özellikler</i>	<i>Sebzecilik</i>	<i>yerleşme</i>
	<i>bitkiler</i>		<i>Meyvecilik</i>	
	<i>Yayvan</i>		<i>Küçükbaş</i>	
	<i>yapraklı</i>		<i>hayvan</i>	
	<i>bitkiler</i>			
	<i>Antropojen</i>			
	<i>bozkır</i>			

Bir coğrafya laboratuvarı özelliği gösteren araştırma sahası derslerle bütünleşik yaparak yaşayarak, gerçek materyalleri ve birincil birçok kanıtı yerinde görme imkânı sunmaktadır. Gerek teorik bilgi verme noktasında ve gerekse birçok deneysel uygulama yapma fırsatı sunan araştırma sahasından toplanacak numuneler, sınıf ortamlarında kullanılacak materyaller olarak tasarlanabilir. Böylece öğrenciler yaşadıkları çevredeki coğrafi olay, olgu ve varlıklarla doğrudan etkileşim içerisinde olacaklarından coğrafya öğretim ilkelerinden olan yakından uzağa ilkesini de programın ön gördüğü çerçevede uygulama fırsatı bulacaklardır. Öğrenciler günlük hayatlarında görmüş oldukları olay ve olguları coğrafya konularıyla ilişkilendirerek anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirmiş ve tecrübe kazanmış olacaklardır. Kendi bölgelerinin fiziki coğrafya özelliklerini, yer şekillerini, jeolojik geçmişini, kültürünü, ekonomisini, biyoçeşitliliğini, toprak özellikleri ve daha birçok konuda eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştirebilecek ortamlarla doğrudan etkileşim halinde bulunacaklardır. Yukarıdaki tabloda araştırma sahasında bireysel deneyimler kazanacakları için birçok coğrafi unsur birlikte görme ve gözlem yapma imkânı yakalayacaklardır. Ünitelere özgü kazanımlar doğrultusunda ortaya konulan coğrafi unsurlar, öğrencilerin bilişsel gelişimlerinin yanında duyuşsal ve motor becerilerinin gelişmesinde katkı sağlayacaktır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Coğrafyanın temel amacı, insanın mekânı tanıması, mekâna özgü farklılık ve benzerlikleri ortaya koyması, mekân insan etkileşimini analiz ederek insanın mekân üzerindeki etkilerinin neler ve nasıl olduğunu ortaya koymaktır. Bunun bir beceriye dönüşmesi de ancak teorik bilginin yanında sınıf dışı öğrenme ortamlarında yapılacak arazi gözlemleri ve diğer bir ifadeyle saha çalışmalarıyla yapılacak uygulamalarıyla sağlanabileceği söylenebilir. Öğrenciler sınıf dışı öğrenme ortamlarında coğrafyanın pratik yönünü de uygulamak zorundadırlar. Coğrafya eğitiminde birçok sınıf dışı öğrenme ortamı olmakla birlikte bunlar içerisinde en önemlisi saha çalışmaları olarak ifade edilen coğrafi gözlemlerdir. Öğretime dayalı arazi gözlemleri öğrencileri sınıf ortamının sıkıcı havasından kurtararak farklı bir atmosferde teorik bilgilerini uygulama imkânı sunan yaşantılar sağlamaktadır. Büyükkaynak vd.'e (2016) göre okul dışı öğrenme ortamlarında eğitim ve öğretimin en önemli unsurunu oluşturan öğrencilerin, arazi çalışması kapsamında yürütülen faaliyetler sonucunda, sınıf dışında da çok farklı öğrenme ortamlarının bulunduğunu ve bu tür öğrenme ortamlarında yapılan derslerle eğlenerek öğrenebileceklerinin mümkün olduğunu görmelerine olanak sağlanacaktır.

Sınıf dışı öğrenme ortamı olarak önerilen Meram Dere Vadisi coğrafya öğretiminde doğal bir laboratuvar özelliği taşımakla birlikte sınıf dışı öğrenme ortamı olarak birçok avantaja sahiptir. Bunlardan en önemlisi coğrafya dersi öğretim programının içeriğine yönelik bol miktarda örnekleri bünyesinde barındırmasıdır. Bu kapsamda araştırma sahası, jeolojik yapı, yeryüzü şekilleri, yer şekillerinin oluşum süreçlerine etki eden faktörler, ana yer şekillerinin genel özellikleri, kayaçlar, toprak, bitki örtüsü, su kaynakları, yerleşme, nüfus, turizm, enerji ve daha birçok konuda öğrencilerin sınıf ortamlarında öğrendikleri teorik bilgileri pekiştirmesi için yaparak yaşayarak yani tecrübe ederek öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Türkmen'e (2018) göre; sınıf dışı öğrenme ortamlarını kullanımının en önemli gerekçesi kaynağında bilimsel bilgiyi öğrenme fırsatı vermesi ve öğrenen için yaparak

yaşayarak öğrenme imkânı sunmasıdır.

Coğrafya, soyut bir kavramın temsilinde modellerin kullanımını içeren farklı öğretim yöntemlerinden bilgi alanını temizleyen, çoklu okuryazarlık gerektiren bir konudur. Model, gerçeğin temsili veya gerçek şeyin illüstrasyonu/gösterimi olarak tanımlanır. Bu yöntemler, iyi bilinen ve anlaşılır konulardan soyut bilgileri çıkarması nedeniyle en iyi öğretim yöntemi olarak kabul edilir. Ancak gerçek coğrafyacılar, karmaşık kavramları bilinen kavramlara dönüştürmek için saha çalışması ve araştırmayı kullanmalıdır. Öğretmen, örneğin öğrencinin bildiği bir özelliği göstermek için bir model kullanmamalıdır. Yani bir öğretmen, okulda bir araba mevcutken ders anlatımı sırasında bir araba modeli kullanmamalıdır. Öğretmen, öğrencileri arabaya götürmeli ve onlara arabanın gerçek özelliğini göstermelidir. Böyle bir imkân varken arabayı temsil etmek yerine öğrencileri arabaya götürmek daha uygun bir yöntemdir. Bu örnekte olduğu gibi coğrafya derslerinde de dünya varken çevresel ve yeryüzü özelliklerini açıklamada model kullanmaktan vazgeçilmelidir. Öğrencilere bir dağ temsil etmek yerine, saha gezisi yapılarak bir dağ ziyaret edilmeli ve gerçek özelliği açıklanmalıdır (Firomumwe, 2019). Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi sınıf dışı öğrenme ortamları coğrafya derslerinin önemli bir kısmını oluşturmalıdır. Çünkü coğrafya konuları insan mekân etkileşimini konu alan bir bilim dalı olduğundan, çevresiyle konularını ilişkilendirebilen ve sosyal yaşantısı ile bağlantı kuran yöntem ve tekniklerin uygulamaya konulması gerekmektedir. Arazi gezileri ile coğrafya konuları içerisinde yer alan birçok soyut bilginin somutlaştırılması, kavram kargaşasının ortadan kaldırılması ve yerinde tecrübe ederek öğrenme ortamının oluşturulması sağlanacaktır. Aynı zamanda böyle bir coğrafya öğretim anlayışı öğrencilerin kişisel gelişimine de katkı sağlayacaktır. Aydın'a (2020) göre, coğrafyanın okul dışında öğretimi öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel bakımdan gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin günlük yaşamla ilişki kurmalarını sağlayarak sınıf ortamıyla gerçek yaşam arasında anlamlı bir bağ kurmaktadır. Ayrıca okul dışı coğrafya öğretimi öğrencilere bilimsel araştırma becerileriyle (veri toplama, analiz, sonuç çıkarma vb.) birlikte farklı deneyim kazanmalarına ve sorumluluk almalarına önemli katkılar sağlayacaktır.

Firomumwe (2019) çalışmasında, öğrencilerin coğrafya konularını anlamalarını geliştirmede saha çalışmasının büyük önem taşıdığını ifade etmektedir. Coğrafyada benimsenen saha çalışmasının, öğrencilerin coğrafyanın önemli bir parçası olan gözlem becerilerini ve genel becerileri geliştirmelerine yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır. Ekip oluşturma ve bilişsel gelişimin ardından konunun derinlemesine anlaşılması, coğrafyadaki saha çalışmasıyla güçlendirilir.

Coğrafya dersleri için sınıf dışı öğrenme ortamı olarak Meram Dere Vadisi, öğrencilerin teorik bilgilerini destekleyen, bilginin yapılandırılmasına katkı sağlayan bir ortam olarak coğrafyanın birçok konu ve kazanımlarıyla uyumlu ve uygulanabilir unsurlar içermektedir. Araştırma sahasındaki coğrafi unsurlarla ilişkili olarak doğal sistemler ünitesinde 18 kazanım doğrudan ilişkili, 3 kazanım ise dolaylı olarak ilişkilidir. Beşerî sistemler ünitesiyle ilgili 8 kazanım doğrudan ilişkili, 7 kazanım ise dolaylı ilişkilidirken, çevre ve toplum ünitesinde 13 kazanım sahadaki coğrafi unsurlarla doğrudan ilişkili olarak tespit edilmiştir. Toplamda 39 kazanımla ilgili olarak sahada gözlem yapma ve konuları uygulamalı olarak pratiğe dökme imkânı söz konusudur. 10 kazanım ise dolaylı olarak sahadaki unsurlarla ilişki bulunmuştur. Böylece 49 kazanımın çizdiği çerçevede sahada coğrafi unsurların gözlenmesi, gerçek materyallerin doğada var olduğu şekliyle incelenmesi, birincil derece kanıtların doğrudan arazide kullanılması, sınıf ortamında kullanılmak üzere ders materyallerinin hazırlanması konularında imkân sağlamaktadır. Böylece doğal ve beşerî unsurları kanıt olarak kullanma uygulamaları ortaya çıkmış olmaktadır.

Sahada arazi gezisi ile yapılacak gözlemlerde doğal sistemler ünitesi kapsamında; mekânsal özellikleri, doğal unsurları, oluşum süreçlerini, ilişkileri, benzerlikleri, dağılımları ve insan yaşamı üzerine etkilerini sahada örneklerle açıklama imkânı sağlanacağından teorik bilgilerin pekiştirilmesi ve

kalıcı hale gelmesi mümkün olacaktır. Böylece öğrencilerin mekân algısı ve mekânsal analiz becerilerinin gelişmesine katkı sağlanacaktır.

Gözlem gezisi yöntemi, coğrafi olayların soyut olmaktan çıkarılmasına ve somut hale dönüştürülmesine imkân sağladığı için öğrencilerin anlamlı öğrenmesini sağlar ve zihinlerinde kalıcı izler bırakır (Ballı, 2009). Ortaöğretim ve lise basamağında yer alan öğrenciler, coğrafya öğretiminin amaçları kapsamında gezerek, görerek ve yakın çevreden başlayıp uzak çevreye doğru ülkelerinin özelliklerini tanıma fırsatı elde etmiş olurlar. İnsanların birbirleri ve coğrafi çevreleriyle olan ilişkileri, geçim kaynakları, hayat tarzları, varsa bölgesel, yöresel farklılıkları gözlemlenerek ülkenin ekonomik kalkınmasına etki eden faktörleri kavramış olurlar. Ayrıca gördükleri coğrafi olayları nedenleriyle birlikte araştırıp, bu olaylar arasında ne gibi bir bağlılık ve ilişkinin bulunduğunu yorumlayarak, sonuca ulaşabilirler (Garipağaoğlu, 2001).

Beşerî sistemler ünitesi kapsamında beşerî faaliyetler, bunların ortaya çıkardığı sonuçlar, nüfus, yerleşme, ekonomik faaliyetler, ulaşım, enerji, turizm, madenler gibi birçok konuyu yakın çevrede analiz etme fırsatı bulunmaktadır. Araştırma sahası beşerî coğrafya özelliklerinin temel çerçevesini doğal ve yerel ölçekte inceleme ve ders konularıyla ilişkilendirme yapabilecek unsurların yer aldığı bir potansiyele sahiptir. Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesiyle ilgili kazanımlara yönelik sahada uygulama örnekleri bulunmamaktadır. Çevre ve toplum ünitesinde yer alan kazanımlarla ilgili olarak öğrencilerin tutum ve değerler kazanımları için çok sayıda coğrafi unsur bulunmaktadır. Bunlardan bazıları çevre sorunları, ekolojik özellikler, ekosistemlerin işleyişi, biyoçeşitlilik, çevresel değişim, doğal afetler, doğal ortam özellikleri gibi konularla ilişkili unsurlardır. Sınıf dışı öğrenme ortamı olarak değerlendirilen Meram Dere Vadisi, coğrafya dersi öğretim programında yer alan birçok kazanım, kavram, bilgi, değer ve beceri düzeyinde öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunacaktır.

Coğrafya dersi öğretim programına ait kazanımlar içerisinde yer alan etkinliklerin uygulanması için sınıf dışı öğrenme ortamları arazi gezi ve gözlemi şeklinde bir yöntem olarak uygulanmalıdır. Çünkü coğrafya derslerinde bu etkinlikler öğrencilerin bilişsel gelişimi yanında duyuşsal ve psikomotor becerilerini de geliştirici nitelikte önem taşıyan yöntem ve teknikler olarak bilinmektedir. Coğrafya derslerinin öğretimi sınıf ortamının yanında sınıf dışı öğrenme ortamlarının da planlanması ve uygulamaya konulmasıyla amacına ulaşacaktır. Coğrafya öğretmenlerinin coğrafya derslerinde sınıf dışı öğrenme ortamlarından nasıl faydalanacaklarını bilmeleri gerekmektedir. Bunun için öğretmenlerin, ünite kazanımlarının çizdiği çerçevede amaçlanan hedeflere ulaşmak için kazanımlara uygun yöntemler ve teknikleri tecrübe etmeleri oldukça önemlidir. Ayna ve Deniz'e (2022) göre, öğretmenlerin temel görevinin, eğitim ve öğretim süreci için belirlenmiş olan amaç ve hedefler doğrultusunda kazanımları en verimli şekilde öğrencilere kazandırmak olmalıdır. Ancak Baybars (2017) yaptığı bir çalışmada, öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamları hakkında tam anlamıyla bir bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmektedir. Öğretmen adayları, okul dışı öğrenme ortamını genellikle informal öğrenme şeklinde tanımlayıp bu ortamlara örnek olarak genellikle halk eğitim merkezini, müzeleri, sosyal çevre ve hayvanat bahçesini örnek olarak verdiklerini belirtmektedir. Ballı (2009) çalışmasında; öğrencilerin, fiziki coğrafya konularında gezi-gözlem yöntemini kullanan öğretmenlerin sayısının çok az olduğunu, daha çok beşerî coğrafya gezileri düzenlediklerini ifade ettiklerini ileri sürmektedir.

Bu bakımdan özellikle coğrafya öğretmenlerine örnek teşkil etmesi amacıyla Meram Dere Vadisi'nin coğrafi unsurları belirlenerek, coğrafya dersi öğretim programı kazanımlarıyla ilişkilendirilmiş ve örnek bir çalışma olarak sunulmuştur. Böylece kazanımlar sadece teorik bilgi olarak verilmekten kurtarılmış ve öğrencilerin etkinlik yaparak daha nitelikli bir öğrenme ortamında hedeflenen amaçlara ulaşmaları için yapılması gerekenler ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak coğrafya dersi öğretim programı ünitelerinde sınırları kazanımlarla belirlenmiş hedeflere yönelik gözleme dayalı yapılacak arazi gezileri, planlanarak uygun zamanlarda teorik

bilgilerle ilişkili bir şekilde uygulamaya konulması gerekmektedir. Saha çalışmalarında kullanılacak yöntem, teknik, ders araç ve gereçlerinin iyi planlanması, kazanımlarla uyumlu olması, öğretmen ve öğrencilerin istekli olması ve ayrıca saha çalışmalarında yapılacaklar konusunda mutlaka önceden hazırlık yapması gerekmektedir. Arazi çalışmaları öğrencilerin deneysel uygulama yapma alanları olduğundan kazanımlarda belirlenen hedeflere yönelik planlamalar doğru ve gerektiği durumlarda yapılırsa öğrencinin o konuyla ilgili ihtiyacını karşılayacağından doğrudan ve kanıta dayalı bilgiye ulaşma imkânı sağlanmış olur. Ayrıca yapılan gözlem bireyde araştırma-inceleme yapma becerisini geliştireceğinden günlük hayatta çevresindeki olay ve olguları fark etme, analiz etme ve değerlendirme becerileri de gelişmiş olacağından çevreye karşı farkındalık oluşacak ve daha duyarlı hale geleceklerdir. Çünkü coğrafi yeryüzü birçok unsurdan meydana gelmiş bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu değişik unsurları yerinde gözlemleyerek anlamlı öğrenme sağlanabilir.

Önemi her geçen gün artan ve her bireyin mutlaka günlük hayatta sahip olması gereken bilgilerin kaynağı olan coğrafya derslerinin sadece teorik bilgilerle amacına ulaşması mümkün değildir. Ders konularıyla uyumlu sınıf dışı öğrenme ortamlarında ve özellikle eğitime dayalı arazi çalışmalarının yapılmasına imkân sağlayan programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim ve öğretimin her kademesinde öğrencilere coğrafi becerileri kazandıracak öğretim programlarının hazırlanması ve uygulamaya yönelik etkinlikleri teşvik eden kazanımların programlarda mutlaka yer alması gerekmektedir.

Coğrafya eğitiminde sınıf dışı öğrenme ortamları öğrencinin doğrudan bilgiyle temasta olduğu ortamlardır. Gerçek materyallerle tanıştığı, birincil kaynaklardan bilgiye ulaştığı ortamlar olduğundan bu ortamlar öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor yönden gelişimine katkı sağlayacaktır. Öğretmenler coğrafya derslerinde program kazanımlarıyla uyumlu olmak şartıyla yakın çevrede bulunan coğrafi unsurlara yönelik arazi çalışmalarına yer vermelidir.

Etik Onay

Bu araştırmada, veri toplama aşamasında ve araştırmanın diğer herhangi bir sürecinde insan ve herhangi bir canlıdan hiçbir şekilde veri elde edilmediği için etik kurul izni gerektirmeyen makaleler kapsamına girmektedir. Yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Benzerlik taraması yapılmıştır (Turnitin).

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmektedir.

REFERANSLAR

- Alkış, S. (2008). Coğrafya öğretiminde inceleme gezileri ve arazi çalışmaları. R. Özey ve A. Demirci (Ed.), *Coğrafya öğretiminde yöntem ve yaklaşımlar* (s. 77-106), Aktif Yayınevi.
- Altay, M. & Ünalı, Ü. E. (2021). Coğrafya eğitiminde sınıf dışı öğrenme ortamlarının kullanımı: Bahçe temelli eğitim. *E-Uluslararası Pedagoji Dergisi (E-UPAD)*, 1(2), 78-93. <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.39>
- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E. & Bayraktaroğlu, S. (2002). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamaları*. Sakarya Kitabevi.
- Ay, Y., Anagün, Ş. S. & Demir, Z. M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretiminde okul dışı öğrenme hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, 10(15), 103-118. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8702>.
- Aydın, F. (2020). *Coğrafya öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları*. Ü. E. Ünalı (Ed.), *Coğrafya Öğretimi II* (s. 29-43). Pegem Akademi.
- Aydın, F. & Güngördü, E. (2016). *Coğrafya eğitiminde özel öğretim yöntemleri* (2. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Ayna, Y. & Deniz, L. (2022). Ücretli öğretmenlik: Bir metafor çalışması. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 53-71.
- Ballı, A. (2009). *9. sınıf fiziki coğrafya konuları öğretiminde gezi gözlem yönteminin önemi (Bağcılar ilçesi örneği)*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Baybars, M. G. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının okul dışı öğrenme hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 5(9), 218-229.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2019). İçerik analizine giriş. H. Aydın (Ed.), & Z. E. Özcan (Çev.), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskıdan çeviri)* (s. 380-417). Eğitim Yayınevi.
- Bozyiğit, R. (2018). *Takkeli dağ*. Çizgi Kitabevi.
- Bozyiğit, R. & Kaya, B. (2019a). Meram dere vadisi ve çevresinin (Konya) jeomorfolojik özellikleri. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 19, 102-117. <http://doi.org/10.17740/eas.soc.2019.V26-06>
- Bozyiğit, R. & Kaya, B. (2019b). Meram dere vadisinin (Konya) floristik özellikleri. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 17, 888-900. <http://doi.org/10.31590/ejosat.649509>
- Büyükkaynak, E., Ok, Z. & Aslan, O. (2018). Fen bilimleri öğretmenlerinin fen eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşleri. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 43-60. <http://doi.org/10.9775/kausbed.2016.032>.
- Coşkun, M. (2020). Arazide çalışma becerisi. Ç. Ö. Demirbaş (Ed.), *Coğrafi beceriler* (s. 41-79), Nobel Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2018). Beş nitel araştırma yaklaşımı. M. Bütün & S. B. Demir (Ed.), A. Budak & İ. Budak (Çev.), *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (3. Baskıdan Çeviri)* (4. Baskı, s. 42-68). Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, O. (2015). *Coğrafya eğitimi ve arazi çalışmaları*. Pegem Akademi.
- Çepni, O. & Aydın, F. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 317-335. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3061>
- Çiftçi, T. & Dikmenli, Y. (2016). Coğrafya Öğretmenlerinin okul dışı coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(1), 363-382.
- Doğan, F., & Keleş, Y. (2020). Ortaokul ve lise öğrencilerinde çevre farkındalığı ve çevre davranışı.

- NEÜ Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 80-90.
- Firomumwe, T. (2019). Experiences out of the classroom: The importance of fieldwork in learning geography at secondary school. *I-manager's Journal on School Educational Technology*, 14(3), 16-24).
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(2), 13-30.
- Göksu, M. M. (2020). Sınıf dışı öğrenme ortamları: Köy enstitüleri örneği. *Turkish History Education Journal*, 9(1), 1-16. <http://doi.org/10.17497/tuhed.626781>
- Güyer, F., Günaydın, A.B., Akbulut, İ., Ak, S., Kurtman, T., Demirci, A.R., Akarsu, B., Emre, Ö., Durdu, M., Karakaş, M., Üyükü, A. & Yıldız, H. (1998). Konya ili çevre jeolojisi ve doğal kaynaklar. *MTA Raporu (No:42149)*.
- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar. Recep Aksu (Ed.) *Türkiye'de Eğitim Sorunlarına Yönelik Akademik Değerlendirmeler-I* (s. 47-84), Maya Akademi Yayıncılık.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (31. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayaardı, F. & Bozyiğit, R. (2023). Analysis of graduate theses conducted with qualitative method in the field of geography education in turkey (2017-2023). *Journal of Necmettin Erbakan University Ereğli Faculty of Education*, 5(2), 403-425. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2023.62>
- Karabıyıkoglu, M. (2003). *Konya havzası'nın geç kuaterner evrimi*, [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Komisyon, (2006). *Coğrafya dersi öğretim programı (2005 programı)*. Gazi Kitabevi.
- Malkoç, S. & Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı. *Elementary Education Online*, 14(3), 1079-1095. <http://dx.doi.org/10.17051/ieo.2015.40410>
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [MEB TTKB]. (2018). *Ortaöğretim coğrafya dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) öğretim programı*. Millî Eğitim Bakanlığı. 6 Haziran 2023 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=336>, adresinden edinilmiştir.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü [MGM]. (2018). *Konya (Alan) İklim Verileri (1975-2017)*.
- Özkan, U. B. (2023). Doküman inceleme yönteminde geçerlik ve güvenirlik: eğitim bilimleri araştırmaları bağlamında kuramsal bir inceleme, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 823-848.
- Öztürk, M. (2014). *Coğrafya eğitiminde araştırma*, Pegem Akademi.
- Özgür, N. K. & Şahin, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 324-347.
- Preston, L. (2016). Field 'work' vs 'feel' trip: approaches to out-of-class experiences in geography education. *Geographical Education*, 29, 9-22.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*. 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Seggie, F. N. & Bayyurt, Y. (2015). *Nitel araştırma, yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Şenel, M. & Dalkılıç, H. (2016). 1/100 000 Türkiye jeoloji haritaları serisi Konya-M 27 paftası No:227. *Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etütler Dairesi*.
- Şenel, M. & Pehlivan, N. (2016). 1/100 000 Türkiye jeoloji haritaları serisi Konya-M 28 paftası No:228. *Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etütler Dairesi*.

- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (TKB), Köy Hizmetleri Müdürlüğü, (1992). Konya ili arazi varlığı.
- Tuncer, T., & Pınar, A. (2023). Coğrafya eğitiminde potansiyel bir açık hava laboratuvarı: Karapınar ve çevresi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 48, 37-67. <http://dx.doi.org/10.32003/igge.xxx>
- Türkmen, H. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin sınıf dışı ortamlarda öğretime bakış açıları. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 12-26.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: With the increase in population, the acceleration of urbanization has also increased the diversity of students in schools and classrooms. Therefore, it is noticeable that current educational studies place more importance on teaching methods that take individual differences into account. It is known that using environments equipped with rich stimuli is more effective in meeting different learning and teaching needs. The environment that can meet these needs may be outside the classroom as well as within the classroom itself (Malkoç & Kaya, 2015). Outdoor learning environments are considered not only as an alternative space for educational activities conducted within the classroom but also as a whole of opportunities providing an experimental setting for conducting these activities. Educational activities attempted to be carried out solely in the classroom environment cause students to grow detached from the principle of relevancy during the teaching process, to distance themselves from the natural environment, and to be subject to an artificial educational process (Altay & Ünalı, 2021). Some topics in the geography curriculum can be learned more easily and excitingly by observing, experiencing in the environment, and examining situations, events, and phenomena rather than just listening to what the teacher explains in the classroom. For geography lessons, many different areas (study trips, field surveys, environmental tours, geological field trips, human environment tours, thermal area trips, tourism area trips, and science museums) can be used for educational purposes outside the classroom (Çiftçi & Dikmenli, 2016). The laboratory of geography is the field, the natural environment. One of the skills that provide significant gains that support learning by doing and experiencing in the teaching of geography topics is the fieldwork skill (Coşkun, 2020). In line with these explanations and within the scope of GDLP, Meram Valley has been proposed as an outdoor environment in the nearby vicinity. This environment has been illustrated with examples of activities that can be conducted in harmony with unit topics and outcomes.

Purpose of the Study: The purpose of this study is to determine how closely the geographical elements in Meram Valley, which is proposed as an outdoor learning environment in the vicinity, are related to and overlap with the 2018-GDLP outcomes. It also reveals whether these geographical elements can meet the needs of students within the scope of geography lessons.

Method: This study has the characteristics of qualitative research, and its design is document analysis. In addition, fieldwork has been conducted using the travel-observation method. Within this scope, the structure of the terrain, physical and human geography features were examined with fieldwork, a literature review related to the field was conducted, observational findings regarding geographical elements were made and documented with photographs. A situational analysis in the context of spatial features was conducted, and a matching of the geographical elements in the program with the natural elements existing in the research field was carried out. The data for the research were obtained from the 2018 Geography Course Teaching Program (MEB TTKB, 2018) and the geography textbooks for grades 9, 10, 11, and 12 taught in secondary education second stage schools by the Ministry of National Education in the 2022-2023 academic year. The data obtained were evaluated using the content analysis technique. Data were grouped according to unit, class level, and outcomes and tabulated. The outcomes were classified and tabulated according to the natural systems, human systems, environment, and society units included in the 2018 GDLP at the 9th, 10th, 11th, and 12th-grade levels. The data collected from the research field were classified within the same approach and their relation to the outcomes was demonstrated.

Findings: Meram Valley, the subject of the research, is notable not only for encompassing various geographical features but also for the accessibility to these features within a short time and distance. With these characteristics, the research area includes many examples related to the topics covered in the natural systems, human systems, environment, and society units included in the secondary education geography curriculum. Stations have been identified in Meram Valley with the aim of observing and diagnosing its geographical features together. The stations are located along the course of the streambed and the highway route that run parallel to each other throughout Meram Valley. The stations identified in the research area are coded from 1 to 20 on the map. The codes of these elements and the geographical elements indicated by the codes are: 1. Terraces, 2. Fairy chimneys, 3. Settlement (housing and outbuildings), 4. Fruit gardens, 5. Volcanic rocks (ophiolite), 6. Karstic spring (Beypınar), 7. Plant (enclave plants), 8. Energy (Power plant), 9. Tourism (Restaurant), 10. Threshold (gorge valley), 11. Plant (forest, shrub), 12. Buried meander, 13. Agriculture (beekeeping), 14. Fault (tectonic), 15. Slope debris (physical weathering), 16. Stream (seasonal, permanent), 17. Stream (transportation, erosion), 18. Stream regime, 19. Settlement (summer house), 20. Sedimentary rock (limestone, conglomerate). In addition, there

are many examples representing natural systems, human systems, environment, and society units on the field that are not shown on the map. Meram Valley, which is proposed as an outdoor learning environment, contains numerous geographical elements compatible with the unit topics and designed outcomes included in the 2018 GDLP.

Discussion: The fundamental aim of geography is for humans to understand space, to identify the differences and similarities peculiar to space, and to reveal what and how the effects of humans on space are by analyzing the human-space interaction. It can be said that this can only be achieved with field observations and applications, in other words, field studies and practices, alongside theoretical knowledge. Students are required to practice the practical aspects of geography in outdoor learning environments. According to Büyükkaynak et.al., (2016) outdoor learning environments have allowed students, who constitute the most important element of education and teaching, to see that there are very different learning environments outside the classroom as a result of activities applied in line with their studies, and that it is possible to enjoy learning in such environments. According to Türkmen (2018), the most important reason for using outdoor learning environments is that they provide the opportunity to learn scientific knowledge at its source and offer the chance to learn by doing and experiencing for the learner. Geography is a subject that requires multiple literacies, cleaning the field of knowledge from different teaching methods that involve the use of models in the representation of abstract concepts. A model is defined as the representation or illustration/showing of the real thing. These methods are considered the best teaching method because they extract abstract information from well-known and understandable topics. However, real geographers should use fieldwork and research to transform complex concepts into known concepts (Firomumwe, 2019). As can be understood from these explanations, outdoor learning environments should constitute an important part of geography lessons. Because geography is a branch of science that deals with human-space interaction, it requires the implementation of methods and techniques that can relate topics to their surroundings and establish a connection with social life.

Conclusion and Suggestions

In relation to the geographical elements in the research field, 18 outcomes are directly related to the natural systems unit, while 3 outcomes are indirectly related. While 8 outcomes are directly related to the human systems unit, 7 outcomes are indirectly related; in the environment and society unit, 13 outcomes have been identified as directly related to the geographical elements in the field. In total, there is the possibility of making observations in the field and putting topics into practice with respect to 39 outcomes. 10 other outcomes are indirectly related to the elements in the field. Thus, within the framework outlined by 49 outcomes, there are opportunities for observing geographical elements in the field, examining real materials as they exist in nature, using primary evidence directly on-site, and preparing lesson materials for use in the classroom environment. In conclusion, field trips based on observation aimed at the targets defined by the outcomes in the geography course curriculum units should be planned and implemented in a manner consistent with theoretical knowledge at appropriate times. In field studies, care should be taken regarding the method, technique, enthusiasm of teachers and students, preparation, and compatibility of the field study with the outcomes. Ultimately, since field studies are areas where students can carry out experimental applications, they will be one of the most fundamental ways to achieve the targets set in the outcomes.